

ТИЖНЕВИК: REVUE HEBDOMADAIRE. UKRAINIENNE. TRIDEN'

Число 27-8 (285-6) рік вшд. VII. 12 липня 1931 р. Ціна 2 фр. (Pr. x 2 fr)

Париж, неділя, 12 липня 1931 року.

Через той розголос, який набуло відоме звернення президента Гувера в справі міжнародних боргів, що стало цілком природне в центрі загальної уваги останніми тижнями, на політичному обрії Європи майже непомітно прийшла друга подія, не позбавлена свого значіння. Говоримо про поновлення німецько-совітської угоди, яке сталося 24 червня.

Європейська преса мало звернула уваги на цей факт, а в німецьких газетах помічається навіть нахил якомсь применшити, принаймні про око людське, його значіння, тенденція по змозі затушкувати його, трактувати як щось самозрозуміле, стале, що раз ввійшовши в політичний обіг Германії, а разом з тим і всієї Європи, має зоставатися непорушним. Не припускається навіть і можливості якихось змін в ніби виробленій таким побитом системі німецької політики, а разом з тим і системі певної противаги, що її ніби саме через цю угоду може противоставити Германія тому скрутному становищу, в якому вона опинилася в наслідок останнього миру.

«Не було жадного сумніву, — пише один з впливових органів німецької преси «Kölnische Zeitung», — що договір буде відновлено. Тому підписання Крестинським та фон-Дирксеном відповідного акту не уявляє з себе події особливої політичної ваги. Навпаки невідновлення його мало б величезне значіння. Воно б свідчило не тільки про погіршення німецько-совітських відносин, але також і про радикальну перемену у всій міжнародній політичній кон'юктурі».

Отже виходить, нічого не змінилося і не може навіть змінитися, і

ніби про це й свідчить, на думку німецької газети, поновлення договору. А по нашому, воно свідчить і про де-що інше. Шукання переможеною й знесиленою, позбавленою колишніх засобів та впливів Німеччиною оперття в совітах, неприродній зв'язок між цими державами, збудованими на підвалинах, які взаємно одна одну виключають, підкреслює саме те, що та рівновага, яку ніби ця угода дає, — не стала, підкреслює ще раз, що непорушність тих політичних відносин, які здаються такими міцними німецьким публіцистам, — річ вельми і вельми неперевана.

А для нас поновлення німецько-совітської угоди свідчить ще про одне. Про те, що Німеччина підтримкою економічною і політичною совітів, підсилює їх, сприяє продовженню їхнього життя, а разом з тим і зміцненню панування окупаційної влади на Україні.

Але та поміч, яку дають німці червоним окупантам України, може тільки загальмувати до певної міри наш визвольний рух, ускладнити боротьбу нашого народу з наїздниками, одтягти на якийсь час їхню погибель. Врятувати ж їх вона не може, як не може змінити кінцевих результатів тих могутніх процесів, які неухильно розвиваються в масах українського народу з часів революції і які мають привести врешті до визволення України. Ті процеси, раз розпочавшись, мають привести, не зважаючи на все, що робить для совітів Німеччина і що її слідом намагаються робити інші держави, до одного: визволення України з московської неволі та відновлення її державности.

Літературні спостереження.

XXV.

О. Бабій — «Перші Стежі», повість.

Белетристичний твір не мусить бути конче тенденційним. Навпаки, помічено, що кращими виходять все ті твори, в які автори не намагаються невідмінно втиснути ту чи іншу ідею. Але кожен белетристичний твір є малюнком якихось взаємин по-між людьми і з змісту його неминуче випливає ширша чи вужча, складніша чи простіша думка про суспільні відносини, зразок яких змальовано в творі. Те, яке уявлення складається в людині про події, вчинки та речі, що повз неї переходять, залежить од вражіннь, які вони на неї справляють і, щоби уявлення склалися в людині виразні та читкі, треба, щоб її вражіння не хили-

талися, не мінилися, були сталі. Отже і письменник, як-що в його вражіння од явищ, які він спостерігає, будуть мінливі та не сталі, як-що він не має певного розуміння, або хоч відчуження (і може відчуження ще важливіші, як розуміння) про ті явища, не може утворити яскравих та чітких образів.

Це не визначає, щоб письменник мусів бути упередженим, не добачати відхилень та виключень, що маються в явищах та речах, які він оглядає, або щоб він мусів оцінювати свої образи з погляду згори складених думок та ідеалів. Соціяльні явища остільки складні, що оцінювати їх з погляду ідеалів не можна. Суспільні ідеали все є абстракцією. Шукаючи найкращого вирішення суспільних взаємин, люде складають ідеали, себ-то уявлення найкращого вирішення для кожного окремого гатунку відносин, абстрагуючи їх від усіх інших, з якими в дійсному життю вони перекреслюються. Завдяки цьому жаден з тих ідеалів в життю не може буди здійсненим без того, щоб не обмежити чи не перешкодити цілковитому здійсненню в життю інших, так само абстрактних, ідеалів. В життю для досягнення найбільшого можливого здійснення їх та найбільшого можливого щастя людства, яке є остаточною метою суспільного життя, доводиться шукати якогось компромісу між вимогами ідеалів, обмежуючи в тій чи іншій мірі здійснення кожного з них. Найпоказнішим прикладом цих конфліктів є неможливість поєднати цілковиту волю з цілковитою рівністю, хоч і волю, і рівність люде визнають метою соціяльного ладу. В додачу в конфліктах між ідеалами не можна зазначити наперед постійну міру можливого здійснення та міру необхідних обмежень кожного. Та міра змінюється в залежності од обставин. Так, мир між народами є ідеалом, патріотизм та завзяття в обороні свого народу—також, але стремління до миру не виправдує ухилювання від обов'язків воювати для оборони рідного краю, а патріотизм—нищення та пригноблення інших народів. При тому ще— прагнення миру, поборовання мілітарних настроїв чи збільшень озброювання і т. д. можуть вважатися навіть хвальними в громадянина того народу, державі якого ніщо не загрожує, а в громадянинові народу, чия держава загрожена або знищена, вони ж будуть зрадництвом.

Само собою, що заплющувати очі на ці неминучі протилежності, аби оглядати все з погляду одного абстрактного ідеалу, письменник не повинен. Навпаки, він мусить почуттям чи розумом обхопити усі ті суперечності та на основі їх скласти одне суцільне, але вже стале відношення до тих явищ, і то саме в тій обстанові, яку подає в своєму творі, а тоді вже на протязі усього твору з тим самим настроєм ставитися до них. Це є необхідним, бо при непослідовності в настроях самого письменника, як-що він на протязі одного твору піддаватиметься то одному, то іншому, ще може і протилежному настроєві, ті самі речі і події здаватимуться йому кожен раз іншими, а витворені ним образи будуть мінливі, не чіткі, не витримані, з рисами, що виключають, і вражіння в читача залишаться від тих образів не виразне та бліде, позбавлене сили впливати.

Це необхідно і для найепічніших творів, де автор примушує читача перейматися своїми настроями тільки вражіннями од осібностей

самих подій чи осіб, які подає в творі, хоч він і ховає своє відношення до них за епічним викладом, а в тих творах, де автор додає до малюнку ще й свої резигнації чи міркування, це ще необхідніше, бо в цьому випадку до несталості образів може приєднатися ще і суперечність між вражіннями од змісту твору та думками автора.

Повість О. Бабія «Перші Стежі» (видання «Червоної Калини». 1931 р.) належить саме до цього гатунку белетристики, і не зовсім вільна від вищезгаданих хиб. Мусимо те зазначити, хоч, мабуть таки щирій, патріотизм автора і де-які кращі уступи його повісти приєднують йому наші симпатії.

На протязі повісти «Перші стежі» настрої автора пробувають під впливом не одного, а двох принципів. Він не перевірів один одним їхнього значіння і не виробив в собі одного суцільного настрою, бо вплив кожного з них не скрізь рівний; подекуди переважає вплив одного, подекуди іншого. Ці два принципи, це ідея патріотизму з одного боку, та ідея антимілітаризму з другого. Автор не відчуває відносної ваги кожного з них в обставинах, змальованих в його повісті, а через те од неї залишається сплутане та невиразне вражіння, яке не захоплює читача.

В першій половині повісти О. Бабій пробуває ніби-то під переможним впливом почуття та ідеї патріотизму. Він виразно висловлює свої співчуття січовикам, пише пишні слова про велич та значіння їхнього добровільного вступу до війська та їхньої акції, а проте вже і тут антимілітаристичні настрої прориваються в автора та ослаблюють його настрої патріотичні. Усі його високі слова про патріотичний обов'язок — це в більшій мірі теоретизування, ніж вияв почуття. Психичні чинники, що схилили січовиків добровільно йти на війну, те захоплення, що двигнуло їх до того чину, показані в повісті досить блідо. Автор збув це складне і таке поважне завдання кількома трафаретними і загальними словами від себе. Герої повісти — січовики, і сам автор ставляться дуже легко до вчинку Маланчина, що не схотів йти з ними. Ні в одного з січовиків Бабія не помітно і військового захоплення, почуття поезії війни. Здається автор хотів був надати ту особливу психологію справжнього вояка Данилові Косареві, але те йому не повелося. Натомість усі страхіння війни, усе, що в ній мається тяжкого та відворотного, змальоване значно яскравіше та з більшою експресією. Тому вже і ця перша половина повісти може скоріше знеохотити до війни, ніж схилити йти на війну, хоч би і за найпекучіші інтереси рідного краю. Так не тільки з О. Бабієм. За останні роки у нас вийшло не мало творів з часів війни. Дивним чином, хоч автори обірають ці теми з патріотичних мотивів, а більшість з них скоріше знеохочує до війни, а не здійсмає завзяття.

В другій половині повісти антимілітаристичні настрої автора забирають ще більшу перемогу. Авторкові, здається, що тут вони не суперечать ідеї патріотичного обов'язку, бо війна тут відбувається на іншому фронті і в складі австрійського війська, а не українських січовиків. Та як-що в інтересах України було обороняти Австрію, як те думають герої «Перших стеж», ця ріжниця не мала жадного значіння

в цьому питанню. На оправдання своїх героїв та антимілітаристичних настроїв автор зазначає ще, що тут люде йшли під примусом, а не охоче, що в тому війську провадилася тяжка, образлива та жорстока дисципліна, що страхіття війни були ще гірші. Усі ті аргументи для людини, що визнає обов'язок збройно обороняти інтереси свого краю, не мають жадного значіння. Жадна держава та жадний нарід, хоч би і зовсім монолітні та однонаціональні, не можуть в сучасній війні оперти оборону тільки на охочому війську. Україна поки-що ще менше відинших моглаб, як би мала силу приневолювати, зректися примусового покликання до війська, бо в наслідок історичних обставин в нас люде, несвідомих своїх національних обов'язків, ще більше мабуть, як де инде. Сам О. Бабій не раз підкреслив це про наших земляків з обох боків Збручу. Так само і дисципліна, і то сувора, а навіть жорстока, неминуча під час війни, в кожному хоч і сутонаціональному, а особливо у примусовому війську, бо на війні нема часу поборювати дезертирство, неслухнянство і т. и. агітацією та усовіщуванням, а, страхополохів або несвідомих свого обов'язку люде в кожному народі більше, як сміливих та відданих. А ще один дезертир або грабіжник може заразити своїм чином усе військо. Навіть у французькій та німецькій арміях під час війни була запроваджена найжорстокіша дисципліна, хоч вояк цих армій визначалися особливою національною свідомістю. Не легка була дисципліна та карі за її порушення і у вільному війську запорізькому.

Не ґрунті небмежености влади та відсутности гарантій для особи на війні трапляються часом випадки гидких та диких і для війни непотрібних знущань начальників над підлеглими — от як ті, що зазначає Бабій у своїй повісті (знущання капрала з Маланчина за те, що він освічений, а капрал ні, або знущання сфідцера, лютого на весь світ тільки тому, що сам він заслаб на сифіліс). Все те на війні не виключене, та зовсім безпідставно дозволяє Бабій виростати в собі на тому ґрунті антимілітаристичним настроям. Ці зловживання є тяжкою кривдою, та в обставинах війни немає змоги захистити від них безневинних, і такі випадки мсжуть траплятися в кожній армії, хоч і сутонаціональній. Окремі люде терплять од них тяжко, але од антимілітаристичних настроїв під час війни може потерпіти ще тяжче увесь нарід, і на довгий час.

Автор в такій мірі і так легко піддається обуренню не тільки проти цих справді злочинних та в окремих випадках неминучих на війні явищ, а і проти тих тяжких умов життя вояків на війні, в яких вже ніхто не винен крім ворога, що в його не раз вишвачується (і в словах героїв і в його особистих зауваженнях) чисто антимілітаристичні вигуки. Він неначе захигується, починає сумніватися в справедливості тієї думки, яку сам підносив на початку свого твору, що не зважаючи на все оборона свого краю є найважнішим та все виправдуючим завданням. Ці хитання, ця несталість настрою під впливом відповідних вражінь шкодять йому, як письменникові, і в концепції його твору, і в яскравості його малюнку.

Відбиваються вони не тільки на концепції та образах його повісті,

і на його теоретичних міркуваннях, якими він часто пересипає оподання. В них немає послідовності, вони теж не стали і хиткі. На стор. 11-ій називає він антимілітаристичний та власне большевицький світогляд Маланчина «хворим та безплідним, як отруйний гриб, що виростає на порохнявому пні вікового дерева», а вже на стор. 338-ій сам іменує війну «царством сатани, ділом потрібним тільки володарям світу».

Непослідовність бачимо у О. Бабія і в типах, в окресленню вдач дієвих людей повісти і в їхніх настроях та вчинках. В кожному уступі твору все ніби - то гаразд—перед нами переходять досить живо виконані образи людей, в яких пізнаємо знайомі нам з життя типи. Та, коли візьмемо усю повість в цілому, не скрізь можемо признати під тим самим ту саму людину. Де-які вчинки та відчуження де-кого з дієвих осіб здаються неправдоподібними та невідповідними тій вдачі цих осіб, яку ми знаємо з інших уступів повісти.

Так викликає сумніви, що Ліда Садівницька, яка виявила себе «твердою холодною та гордою», в хвилі, коли її брат ішов на війну, взагалі на початку повісти, здавалося, ставилася серйозно до життя, була такою легковажною в коханню та мала такий нахил до легких, поверхових та чисто статевих любовщів. А вже принаймні надто тяжко повірити, щоб на її вибір коханця мало такий вплив гарне офіцерське вбрання, як завіряє автор.

Не зовсім легко поняти віри і в ту «глибоку» закоханість Юрка Голуба, за яку знайдемо у автора багато красномовних слів. Трьохлітні страждання Голуба з нещасливого кохання мимоволі робляться сумнівними, а його люті ревності та лаштування до самогубства — смішними, коли по кількох сторінках розкаже нам автор, як легко розрадив Юрка своїми жартами та міркуваннями його суперник Данило Косарь.

Правда, вже з самого початку не можна було звирятися на запевнення Бабія про «безмірну любов» Юрка, хоч би через дивне мотивування ним свого кохання в розмові з любкою на ст. 213-ій. «Порівняй,— каже їй Голуб,— твій пишний дім із моєю хатиною, тоді зрозумієш, яке для мене щастя, що я, вийшовши з народніх низин, виборов собі в життю право і щастя любити дівчину з такої сім'ї». Цей мотив схиляє до думки, що почуття Голуба зовсім не таке «глибоке» і «безмірне», а корінь його чи не в дріб'язковій писі, або і матеріяльних розрахунках.

Так само мають небагато рації і ті пояснення нестриманої дикости Юркового кохання вояцьким життям, яке робить автор. Аже і Данило Косарь був на війні і безперечно завзятіший вояк од Юрка, а його кохання аж надмірно легковажне і погідне. Так само автор, малюючи Данила таким, яким його змалював, розбиває свій аналіз Юркового кохання.

Не дуже одповідає Юрковій вдачі, який так кохається в книжній мудрості, що і на війну тягає за собою філософські книжки та з якого не мудрий вояк, і ті міркування, що висловлює він в розмові з пан-отцем Косарем, де він вихваляє чин та кепкує з книжної мудрости.

Військові події могли викликати в ньому де-які сумніви в такому напрямі та конче не могли вони бути такі категоричні, як в тій розмові.

Взагалі тип Юрка найслабше виконаний в повісті Бабія, невиразний і не чіткий, не дає явного уявлення про людину. Вийшов з нього ані вояк, ані книжна людина, ані навіть добрий перший коханець. Якийсь він ніякий, ні в тин, ні в ворота.

Маються в повісті і прикрі недоречності у викладі, залежні певно від браку уважності в автора до своєї роботи. Так на ст. 213-ій Ліда «іде стежкою і думає»: «Що з того буде за рік? А нехай буде, що хоче! Сьогодні мені добре з тобою» (так наче б вона не думає, а говорить до Юрка), «а завтра?» і т. д. А Юрко відповідає на її думки, яких він не міг чути: «Ні, Лідо! Я ніколи не забуду тебе, бо ти краса» і т. д.

На стор. 286-287: «Дош панував три дні», а далі через кілька рядків і очевидячки того самого дня: «сотні санітарних автомобілів счи- няють на шляхах пил і куряву, яка котиться хмарою, лягає на військо і пливе клубами», так ніби принаймні тиждень стояла суша.

Давній.

Патріярші грамоти*).

Коли з обставин нашого церковного життя виникали нові питання, на які не було відповіді в попередньому законодавстві Східньої церкви, то, натурально, авторитетні вказівки та роз'яснення церква наша мала діставати в перших часах з православного Сходу, звідки дістала вона християнську віру. Такі пояснення мали бути новим джерелом церковного права на Русі. Треба завважити, що ті джерела церковного права церква наша діставала із Сходу не постійно й не автоматично, — з тої чи іншої нагоди та з ініціятиви самих керманців руської церкви. Вже сама ця випадковість каноничного проводу не може свідчити про якісь сталі відносини адміністративної залежності нашої церкви від Східньої, зокрема — від константинопольської церкви. Навіть старі каноничні кодекси появляються у нас приватною ініціативою окремих ієрархів і не безпосередне з Візантії, а з Сербії через посередництво болгарів та вже через кілька сот літ по тому, як вони стали чинними в константинопольській церкві (повний Номоканон Фотієвої редакції 883 р. одержав митр. Кирил III через болгарського деспота Якова-Святислава вже аж 1262 року). Так само випадкові і взагалі нечисленні були факти одержання із Сходу інших каноничних актів, що ставали на Русі новим джерелом церковного права. Серед тих церковно-правних актів найбільше значіння мали патріярші грамоти. Такі грамоти маємо од усіх східних патріярхатів, що опікувалися молодію нашою церквою, як старіші та авторитетніші хранителі церковно-правних норм.

Найстарша патріярша грамота, що заховалася до нашого часу, се — грамота царьгородського патр. Миколи Муцалона до новгородського єп. Нифонта (десь скоро після собору руських єпископів 1147 р.) в справі відносин руської церкви до церкви константинопольської. Як відомо, на соборі 1147 р. у Києві єпископами руської церкви вже вдруге обрано

---

*) За згодою автора подаємо один розділ з його книжки, що незабаром має вийти у виданні Українського Наукового Інституту у Варшаві: «Українські джерела церковного права».

було на митрополита тубольця (Клима Смолятича) без порозуміння з константинопольським патріархом (вперше такий випадок був за кн. Ярослава Мудрого, коли митрополитом київським став знаменитий Іларіон). В цих фактах вже бачимо певні спроби усамостійнення руської церкви від церкви царьгородської. Така практика руської церкви занепокоїла константинопольський патріархат, бо загрожувала йому позбавленням впливу та втратою матеріальних користей, і тому царьгородський патріарх Микола Муцалон вважив за потрібне звернутися спеціальною похвальною грамотою до єп. новгородського Нифонта, який обстоював патріарше право що-до руської церкви.

Грамота царьгородського патр. Луки ХризOVERха 1160 р. написана з приводу заходів суздальського князя Андрія Боголюбського установити в своєму уділі — у Володимирі на Клязьмі — митрополію, незалежну од митрополита київського. Патріарх одмовив кн. Андрієві в його домаганні, аргументуючи свою одмову тим, що в руській церкві здавна єсть один митрополит київський, а правила св. соборів та отців наказують додержувати межі як єпископій, так і митрополій цілими та непорушними. В цім випадку, як вже вгорі згадувалося («Соборні постанови»), бачимо першу спробу поділу руської церкви на дві окремі церковні організації відповідно тому, що ясно вже позначався, національно-етнографічному поділові руського племені на частини українську та великоруську. Далекоглядний князь нікчемного і власне не руського уділу вже передбачав і політичні наслідки того поділу і тому цілком натурально бажав відокремити політично і церковно ці два національні організми. Перешкоди українських князів з боку політичного та стороннє вмішування царьгородського патріарха з боку церковного не дали тоді відбутися сьому натуральному процесові сепарації, і се після повело до прикрих ускладнень політичних і церковних.

Грамота царьгородського патр. Германа II до київського митроп. Кирила III подає науку з приводу неканоничного звичаю, що повівся у нас, ставити в попи й дякони невольних людей; крім того, грамота ся трактує про невмішування світської влади в справи церковних судів та про недоторканість церковних маєтків.

Від часів монгольських заховалася грамота патр. константинопольського Іоана Векка 1276 р. — так звані соборні відповіді його на запитання сарайського єпископа Феогноста. Всі запитання, числом 33, мають своїм змістом справи церковної служби, практику посвячення в ченці, постів, прийняття до церкви єретиків та охрещення поган, відносини єпископів до монастирів у їх єпархії, окремі випадки з церковної практики єпископів і священників. Самий характер сих запитань свідчить, що церковна практика того часу — через триста літ по охрещенню — не була ще усталена навіть в де-яких основніших справах та що практика та в дійсності розходилася з практикою церкви грецької. Як видно з всіх запитів сарайського єпископа Феогноста, спроби вирівняти ці ріжніці походили більше з ініціативи самих руських єпископів, а не з обов'язку і наказу царьгородського патріарха, та на основі загальної поваги їх до авторитета старіших східних патріархів, а не з почуття залежності од них.

З самого початку XIV ст. масмо цілу низку патріаршних грамот в справі поділу київської митрополії. Спершу виникає (1303 р.) справа одділення окремої галицької митрополії, як окремого православного церковного організму в складі литовсько-польської держави, а після повстає більш широке питання, що піднімав його ще в XII століті князь суздальський Андрій Боголюбський, про поділ руської церкви на дві окремі національні частини. Цілком слушно думку суздальського князя в свій час не переведено в життя, і се потягло за собою чимало негативних наслідків. Митрополити називалися київськими лише номінальне, не часто та й не всі у Київ наїздили; справи української пастви тим нехтувалися; не маючи свого митрополита в краю, церква українська тратила у зовнішнім становищу в литовському князівстві; без постійного і близького догляду голови

церкви виникали в ній непорядки, почалися ознаки внутрішньої та й зовнішньої дезорганізації церковної. Се примусило українське духовенство, українське громадянство та саму владу великого князівства литовського подбати про одділення української церкви та про заведення окремої митрополії української з захованням старого її титулу — митрополії київської. Але тепер великоруська політична влада, що скупчилася біля нового державного великоруського центра — Москви, почувала вже себе остільки в силі, що могла тій сепарації противитися — на зразок того, як противилася колись українські князі (в XII ст.) сепарації церкви великоруської. При досить неясних в той час відносинах руської церкви до константинопольського патріярха кожна сторона змагалася прихилити його авторитетну думку на свій бік, і з того виникає досить довга боротьба, в якій перемога перемінно хилилася в той чи інший бік. Для вияснення правної сторони нашого церковного устрою патріярші грамоти, що були офіційними актами тієї боротьби, стають джерелом важливим. Великоруська церква і уряд скористувалися досвідом невдачі кн. Андрія Боголюбського та, використовуючи нове, більш сприятливе для них, політичне становище, змагали вже не до поділу єдиної митрополії, а до формального зафіксування факту перенесення кафедри київського митрополита з Києва на північ — у Володимир на Клязьмі. Формальну сторону сього перенесення й dokonано патріяршою грамотою 1354 р. Підстави для сього грамота подає в тому, по-перше, що Київ зубожів через ворожі напади на його і не міг в належній мірі забезпечувати матеріально митрополита; по-друге, що в Києві засів на кафедрі інший митрополит — Феодорит, який дістав посвячення від болгарського в Тирнові патріярха; з сих причин патріярх постановляє, щоб «сей преосвященный митрополит руський і всі його наступники перебували і знаходилися у Володимирі, маючи тут постійне і навіки непорушне житло, так щоб Київ, коли він цілий буде, був би власне престолом і першим сідалищем архиєрейським, а після його і разом з ним святіша єпископія володимирська була б другим сідалищем і місцем постійного перебування та упокоєння (митрополитів)». Так виторилася фактична суперечність. Митрополит київський на ділі не був київським і в Києві справді не жив. Установлено штучно два престоли київської митрополії — перший, київський, що власне і вважався формально за престол митрополічний, і другий, володимирський, фактичний — престол так би сказати з причин практичних і матеріальних. Штучність в даному випадку аргументації і практики походила з бажання керівників великоруського осередку перенести старий традиційний та авторитетний титул голови руської церкви на новий осідок до себе, заховавши при тому свій вплив не лише церковний, але й політичний і на територію старої руської церкви — на територію колишнього великого князівства київського. Для тих політичних домагань церковний аргумент надавався як найкраще. Митрополит київський називався «київським і всея Руси» — і сим титулом маніфестувалася єдність усієї території Руси, — як стародавньої справжньої Руси з осередком у Києві, так і тієї новітньої Руси, що повстала на півночі шляхом колонізації північного краю елементом слав'янським та асиміляції з ним тубольних фінських племен. Послідуючи за титулом митрополічним, і великоруські князі, що після перенесли свій державний осередок до Москви, теж почали іменувати себе князями московськими і всея Руси, хоч фактично до старої української Руси вони вже не мали ніякого діла, бо та стара Русь перебувала тепер в складі інших держав — Литви та Польщі. Що - далі то й церковна компетенція митрополита по-за межами великоруської держави, до якої він належав, все більше зустрічала всяких перешкод на території держав литовської та польської і все більше обмежувало її фактично. Сі суперечності, підкреслені державними мотивами Литви і Польщі, натурально мусили повести до поділу єдиної так званої київської митрополії з реконструкцією дійсної, традиційної київської митрополії для української пастви в межах держави польської. Се й сталося шляхом довгої боротьби, в якій патріярші грамоти одігравали значну роль. В тих грамотах бачимо великі суперечності, при чому звичайно

одна дальша грамота касує иншу, попередню. Особливо характерна з погляду підкреслення тих суперечностей грамота 1347 року константинопольського патріярха Ісидора про прилучення що-йно одділеної галицької митрополії знову до митрополії київської *); в сій грамоті акт попереднього розділу сих митрополій патр. царьгородським Йоаном названо «несенітницею», що повстала від «безглуздя» сього патріярха; сю «нісенітницю» проте було повторено пізніше, як акт цілком закономірний, в грамоті патр. Філофея 1371 р. на і'мя митр. київського (московського) Олексія. «Почув я, — пише патріярх, — що ти клопочешся не про всіх християн, що мешкають в ріжних краях Руси, але затвердився на одному місці, всі ж інші (місця) залишив без пастирського проводу, без науки, без духовного догляду... Це не добре та незгідно з наказами св. канонів... Отже знай, що як ти в протязі стількох літ не відвідував і не оглядав Малої Руси, то король ляхський Казимир, що володіє Малою Руссю, і другі князі послали сюди, до нашої мірности, єпископа із ним грамоти, в яких пишуть: «вся земля гине без закону, бо закон счез без архиєрея; тому ми обрали на це чоловіка доброго, чистого життя, єп. Антонія: Бога ради і святих церков та для нас посвятить його, щоб не загинув закон руський та віра руська не щезла. Коли ж не буде милости Божої та вашого благословенства на цій людині, то не майте потім жалю на нас: ми примушені будемо хрестити руських в латинську віру, бо земля не може бути без закону». Покликаючись на такі погрози та виправдуючи себе становищем безвихідної необхідности, патріярх повідомляє, що він посвятив єп. Антонія на митрополита та оддав йому «Галич, де він мав би митрополію, а з єпископій — володимирську, перемишльську і холмську, що перебувають під владою польського короля. Знаю я, — додає патріярх, — що твоє святительство засмутиться тим, що так зроблено; та инакше не можна було зробити. Як могли ми залишити справу в такому стані; що й тобі був би гріх, бо ти залишив тих християн так довгий час без науки. І через ту необхідність це й сталося, і тобі не слід ремствувати, бо сталося те через тебе».

Ще більше хитання правних основ бачимо в грамотах константинопольських патріярхів в справі поділу київської митрополії на київську і московську. Окреме існування литовської (української) митрополії, на підставі византійських джерел, починається коли не з кінця XIII ст., то з початку XIV ст. Потім, до свого остаточного формального усамостійнення (1474 р.), вона існує з перервами, при чому найбільш характерними моментами в змаганнях української церкви до окремішности від церкви московської були — висвячення литовських митрополітів Романа (1354)р. та Кипріяна (1373 р). Після фактичного й формального поділу київської митрополії на номінальну київську та фактичну володимирську, патр. Філофей у своїх грамотах 1361 р. то стверджує той поділ, змінюючи лише межі обох митрополій, то складає — через три роки (1364) — проєкт неопублікованої грамоти про прилучення московської митрополії до київської. Те саме хитання, під ріжними моральними й матеріяльними впливами, продовжується й далі; після поставлення на митрополита київського Кипріяна складається 1380 р. соборна постанова патр. Ніла про незаконність сього поставлення, і титул митрополичий «всей Руси» надається московському митропол. Пименові; слідом за тим р. 1389-го патр. Антоній видає нову соборну постанову про позбавлення сану Пимена та про повернення сану митрополита київського і всеї Руси знову Кипріянові з умовою, щоб надалі додержувалися єдність московської та української митрополії. Після того єдиним способом для литовських князів утворити окрему митрополію для української церкви — було доконати це шляхом самого факту **).

*) Галицьку митрополію засновано 1303 р.: менше як через 50 літ, 1347 р., її скасовано, а після, майже через 25 літ, 1371 р., відновлено знову.

**) Грєцькі оригінали соборних постанов та грамот вселєнських патріярхів в справі відокремлення московської та української митрополій полено в т. VI «Русской Ист. Библиотеки».

Коли 1415 р. українськими єпископами на митрополита обрано було Григорія Цамблака, константинопольський патріарх Йосиф II пише (1416 р.) до московського митрополита Фотія, що, діставши од його звістку про це, «от того часу думаем, елико есть о исправлении вещи сей, на пользу твоего святительства... Паче же изрядно скорбен о сем неутоленно дръжавнѣйшій мой святій самодръжець... Нынѣ же божественный и священнѣйшій събор, събрався по случаю, священнѣйшии святители, митрополиты всечестнѣйшии ираклійскій и ангарскій и инѣ мнози, и судом сих общим повержен Цамблак Григорей, по божественным и священным правилам, по изверженію, в отлученіе и проклятіе».

Вся ця мінлива тактика вселенських патріархів, під очевидними директивами грецьких базилевсів та князів московських, ясно свідчить, що в основі її лежали, як і раніше, мотиви не каноничні, а виключно політичні з боку византійської й московської державної влади та вузько утілітарні з боку константинопольської патріархії. Коли справа відокремлення митрополії була фактично й остаточно вирішена мимо позитивної участі в тім вселенського патріарха, останній став на ґрунт факта й санкціонував той факт своїм авторитетом: з половини XV ст. патріархи вселенські авторизують окремих митрополитів української церкви. Момент політичний з цього часу виключається із відносин української церкви до вселенського патріархату — аж до кінця XVII ст., коли на фоні тих відносин знову появляються московська держава та московська церква, і момент політичний виступає знову.

В добу окремого існування української церкви звертає на себе увагу той факт у відносинах її до Сходу, що близьку участь в її житті приймають усі чотири східні патріархи. В надзвичайних обставинах свого існування церква наша шукала моральної опори і знаходила її в церквах Сходу. При тому пріоритетний авторитет належав по традиції вселенському царьгородському патріархові, але поруч з тим українська церква з великою пошаною ставилася до авторитету й інших трьох східних патріархів, і власне ці останні, а саме патріархи антиохійський, александрійський та ієрусалимський навіть одіграли більшу позитивну роль в її житті, ніж патріарх царьгородський.

В другій половині XVI ст. та в початку XVII ст. велике практичне значіння для нашої церкви мали грамоти східних патріархів, що своїм авторитетом благословляли братства. Патріарх антиохійський Йоаким, перебуваючи на Україні, видав 1586 р. грамоту львівському братству, в якій затвержує устав свого братства. Сим уставом, що став зразком для уставів інших братств, скріплено в нашій церкві давню і стало традицію участі мирян в справах церковних. Грамоту антиохійського патріарха потвержено в дальшому 1587 р. патріархом царьгородським Ієремією, що так само перебував тоді на Україні. Грамоти на потверження братства давалися й після. Патріарх ієрусалимський Феофан р. 1620-го дав грамоту на заведення братства в Мінську. «Ведле порядку прав, братствам от св. патріархов наданих», складено та грамотами того ж ієрусалимського патріарха Феофана р. 1620-го стверджено «упис» київського братства з ріжними церковними установами та із знаменитою після школою.

Велике позитивне значіння мала участь східних патріархів в справі відновлення ієрархії в українській православній церкві. Як відомо, в час берестейської унії залишилися в православ'ї лише два єпископи — львівський Гедеон Балабан та перемишльський Михайло Копистенський. По смерті сп. Гедеона (1607 р.) на львівську кафедру вступив православний єп. Ієремія Тисаровський, таємно обіцявши королеві прийняти унію, якої обіцянки після не виконав. Що ж до перемишльської православної катедри, то, по смерті єп. Михайла Копистенського (1610 р.), на бажання сторони уніїської, кафедру цю не обсажувано. Таким чином, в усій українській церкві залишився тільки один православний єпископ, і це, розуміється, потягло за собою багато всяких незручностей та загрожувало тяжкими наслідками для близької майбутности української церкви. Тому для забезпечення далі нормального життя церкви конче потрібно було збільшити

число православних єпископів. Церковна громада й домоглася того; на кожному сеймі виступали православні українці із стереотипними домаганнями про деградацію владик-одступників та про дозвіл обрати на їх місце вольними голосами людей грецької (православної) віри, але всі ті домагання не мали успіху. В таких обставинах дав зручну змогу православному доконати своїх планів приїзд на Україну ієрусалимського патріярха Феофана. Справу цю близько взяло до серця запорозьке військо, на чолі якого був тоді гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний. Козаки взяли патріярха під свою охорону «аки пчелу, матицу свою, тако святїйшого отца и пастыря», і під поважною ескортою козацькою прибув він до Києва. Тут православні «почали раду в том чинити, жебы могли пастырей православных мѣти в церкви своей». Результатом тої наради були округні грамоти патр. Феофана до православних Польщі і Литви, де пропонує він визначити кандидатів на спорожнілі єпископські кафедри. Ця грамота 1620 р. й стала основою відновлення православної ієрархії. По самім факті того відновлення патр. Феофан видав нову грамоту, в якій повідомляє про самий факт та подає обставини його доконання.

За часу найбільшого напруження конфесіональних відносин на Україні маємо десять грамот александрійського патріярха Малетія Пігаса — одного з найбільш освічених та разом енергійних ієрархів Сходу († 1601 р.). Грамотам тим надавалося на Україні високе значіння, і частину їх було у свій час, 1598 р., видано в Острозі. Більшість грамот патріярха Малетія адресовано «соборно» до «львівського братства побожных при всечестному храму Богородиці Успенія», до «Братів православних християн священного чину і мирського стану, во Христі Іісусові вожделінним синам, які мешкають у славіній Вільні», до «Його милости княжати Константина Острожського з початку та інших князів і панів і всіх взагалі православних християн». В посланні до кн. К. К. Острожського (27 квітня 1597 р.) патр. Малетій визнає православний собор в Боресті за правний, деградацію митрополита та інших єпископів, що прийняли унію, визнає за каноничну та поучає православних твердо стояти в своїй вірі. Тогож року (4 серпня) в посланні на ім'я єп. львівського Гедеона та всього православного українського духовенства і народа він наказував обрати нового митрополита та єпископів замість тих, що одпали до унії, завести при кожній православній катедрі «спудаастиріон» — академію і друкарню, до того ж часу, поки буде поставлено нових владик, призначав на Литву трьох екзархів вселенського царьгородського престола: єп. львівського Гедеона, свого александрійського протосінгела архим. Кирила Лукариса та кн. К. Острожського.

Широку участь в справах української церкви приймав безпосереднє і через грамоти Кирил Лукарис — патріярх спершу александрійський, а після царьгородський. Поруч з користними наслідками тої його участі був один і надто негативний: з іменем патр. Кирила Лукариса зв'язувалася поява «Ісповідання віри», перейнятого неправославними, протестантськими ідеями. Це було використано на шкоду українській православній церкві, бо ревеліяції з сього приводу вносили багато замішання серед православної громади. Року 1643-го патр. Кирил з того приводу писав послання до львівського братства, а через нього до всіх православних на Україні. «Сліпі до світу, — писав він, — змагаються оганьбити нас, обвинувачуючи в кальвінізмі й ересі, виставляючи на позорище власний звичайний настрій... але даремно витрачають сили, бо ворогують проти Бога й істини. Тому, що безперечно те, що ми... ставимося з огидою до всякої ереси од юнацького нашого віку і ще більше тепер одвертаемося, пробуваємо в єднанні з церквою».

Грамоти патр. Кирила мали для української церкви практичне значіння головне через те, що двічі бувши на Україні ще в сані екзарха і протосінгела александрійського патр. Малетія Пігаса, він добре знав обставини життя української церкви. Року 1614-го послав він на Україну дві грамоти. В одній (26 квітня) піддержував духа львівських братчиків, научав згоди

й любові між собою, радив дбати про школу та забезпечити її «дідаскала» й працівників друкарні, а прибутки з друкарні вживати на потреби братства. В другій грамоті (8 травня) він навчав братчиків охороняти дітей своїх од унії, мати при братській церкві гідних священників та похвалявав братство, що воно знайшло для своєї друкарні здатних та пильних друкарів-ченців. В сані патріярха царьгородського Кирил Лукарис грамотою 1623 р. ствержує луцьке братство, устав самого братства й школи для нього.

Для справи узурпації московською патріярхією верховенства над церквою українською в кінці XVII ст. важливе значіння мають грамоти 1686 р. визначного канониста східного — патр. ієрусалимського Досифея, в зв'язку з грамотами (того ж року) патр. царьгородського Дионисія та московського Йоакима. Патр. Досифей суворо осужує московського патріярха за бажання підклонити собі київську митрополію і наводить в своїй грамоті моральні та каноничні аргументи проти того бажання. Патр. Досифей виводить такий намір з неситого славолюбства, не визнає за ним дійсної потреби і вказує на неканоничність та недійсність переведення того наміру, «яко есть явная симонія»; з приводу прохання московського патріярха протисти доконане вже самовільно поставлення київського митрополіта патр. Досифей завважає, що такий вчинок «не просто прошають, но егда суть нужди; но гдѣ нужды нѣсть, явно есть лихоиманіе и во уничиженіе восточныхъ церкве»; в кінці патр. Досифей одмовляється взяти участь в цім незаконнім вчинку («ми не хошем, да не причастимся сему грѣху») і патріярха московського умовляє «пасти церковь Божію, — пасти, а не смущати, ниже закон преступати, кромѣ нужды, наипаче же ради имѣнія». Так само в грамоті до московських царів Йоана й Петра патр. Досифей не похваляю наміру засвоїти київську митрополію («яко же убо епархію кievскую искати имѣти, яко свою, не похваляхом»). Така неситість влади, — так мотивує він своє твердження, — походить з джерела нечистого, сама по собі пуста і не знає меж для себе; її осужують церковні канони («сице мнитца быти в церкви порочное, еже желати чужих епархій, пѣ вых і ереев, в толико, яко антиохійскаго патріярха от вселенскаго третіяго собора, яко восхотѣ хиротонисати кипрскаго архієпископа, зѣло епитимисан бѣ, и обругаша самолюбіе его лик оный святыхъ отцев»); таку справу могли бы вирішити лише всі чотири патріярхи спільно, а не один чи кожний по одиниці; не досить самого лиш бажання, потрібно вважати на слухність («не просити, яко аще хошем или молимся, но збѣснати, аще сіе не противляется законом, и от сего аще не слѣдствуетъ противное, или непристойное»); коли про що слушне проситься, то проситься «вѣры ради и пользы вѣрныхъ», а не за гроші, — «не якоже нынѣ, когда честиѣйшій посланный извѣщаег нам, яко аще дадим граммату, даст и милостыню, и аще не дадим, — не даст; и кир Діонісію (патріярхові царьгородському), иже вопрошаше денег, отвѣща он, яко имѣетъ наказъ царскій прежде взяти грамматы и потом дати деньги; и подобает ли апостольской великія Москвы просити от матери своей восточныхъ духовная дарования за деньги? И негли граммата оная, юже емлетъ честность его от константинопольскаго, и такимъ образомъ прошенія, и из денег, естли праведна, естли достойна?» З огляду на таке порушення каноничних основ, патр. Досифей завважає, що православні на Україні можуть не визнати київського митрополіта, і через те станеться «схизма, и словопреніе, и аще худшее сего», а саме: вони попросять нового митрополіта від константинопольського патріярха, і він або поставить ім за гроші, або не буде ніякого, «и слѣдствуютъ соблазны и развратъ». В кінці патр. Досифей вказує на порушення навіть простих звичаїв міжцерковної практики: хоч більша частина антиохійської патріярхії мало не 700 літ підлягала зверхності арабів, «и бѣ третія часть епархія антиохійской под благочестивымъ царемъ греческимъ, но не взялъ константинопольскій (патріярх) ниже стопу ноги от епархія антиохійской, паче же посылаху по вся годы царіе пословъ к салтаномъ в Вавилонъ и Египетъ, во еже имѣти церковнымъ миръ. Сих ради убо и сичевыхъ причинъ, — закінчує авторитетний ка-

нонист свою грамоту, — не похваляхом начинаніе брата» (себ то — московського патріярха *)

Не вважаючи на сі аргументи, царьгородський патріярх Дионисій з наказу турецької влади (під впливом Москви) та за плату «три сорока собелей і двѣсти червонных» прислав московським царям та моковському патріярхові грамоти, що на їх основі митрополію київську підклонено зверхній владі московського патріярхату. В грамоті до московського патр. Йоакима, зазначивши, що ініціатива справи належить «тишайшим христiанским и боговѣнчанным великим царям и великим князям московским», «искаху бо православниі сiи вышереченныя цари сiю кiевскую митрополію», патр. Дионисій дає згоду на таке домагання, але під певними умовами: 1) кандидат на митрополію обирається згідно з звичаями української церкви, 2) посвячення київських митрополитів у Москві не матиме характеру обов'язкової практики, 3) під час церковної служби київський митрополит має поминати ім'я патріярха царьгородського поперед імені московського патріярха; таким чином, патріярх царьгородський, будучи примушений вчинити волю московського правительства, вважає, про всякій випадок, за потрібне не поривати остаточно зв'язків між церквами українською та грецькою **)

До грамоти на ім'я царів долучено два окремих листи. В одному патр. Дионисій, перелічивши цінні приладдя церковні, що були подаровані попередніми московськими царями та погоріли під час пожежі, додає при тім: «и сего ради молим вашего царствiя, дабы послал к нам сiя». В другому листі патр. Дионисій пише: «приняли есмы милостию святого вашего царствiя от посланнаго вашего господина Никиты Алексiевича три сорока собелей и двѣсти червонных». Два листи аналогічного змісту додано і до дальшої грамоти на ім'я царів. Очевидно, це ті факти, що про них ієрусалимський ієрарх-канонист висловлювався в своїй грамоті, як про «явну симонію», та що самі по собі висували каноничне питання: «если праведна, если граммата достойна». Це саме питання і з того самого приводу поставлено було і на патріяршому царьгородському синоді, і про той напрям, в якому було вирішено це питання, свідчить грамота 1688 р. того ж колишнього патр. царьгородського Дионисія: «суше мы на вселенском і апостолском престолѣ константинопольском, писали мы вам, послали же и патріяршескія и утвердительныя грамоты, да рукополагаете митрополита кiевского, и он да будет под началом и господством патріяршескаго престола московскаго... На ипаче же ради вин грамматиых нас оклеветаша к начальником царским (себ то: перед державною турецькою владою) и нас изгнаша от престола вселенскаго».

З огляду на ті каноничні обставини, за яких московська церква опанувала церквою українською, та на очевидне порушення тих приписів, що обов'язковим виконанням їх обома сторонами обумовлено церковну злуку (напр., вільний вибір митрополита на Україні), примусову злуку церков московської та української не можна вважати за каноничну — себ то за формально дійсну. Це була чиста узурпація, що діяла силою факта, а не силою права.

---

*) Пізніше 1692 р. патр. ієрусалимський Досифей послав московському патр. Адриянові грамоту, в якій радить йому дбати про над церковний на Україні та зокрема побільшити тут кількість єпископів.

**) Патріярх московський і надалі уживав авторитету царьгородського патріярха, коли бачив, що не вистарчає його власного впливу й авторитету на Україні; напр., патр. Йоаким московський просив патр. царьгородського, щоб він наказав українцям, «да имут покореніе и послушаніе святѣйшему нашему престолу московскому и да не имут волю и власть, в жесточайших запрешеніи (се бо то: не вважаючи на найгостріші заборони) ни к единому образу, ниже книги какія печатати, ниже ино что творити без нашего соборного разсмотрѣнiя».

І навіть через два з половиною століття, при узнанні автокефальності нинішньої православної церкви в Польщі, патріарх царьгородський в акті («томос») того узнання вказує на неканоничність прилучення р. 1686 української церкви до московської.

Проте фактично ту злуку dokonано, і, в зв'язку з цим, з того часу припинилися безпосередні, так живі колись, зносини української церкви із східними патріархатами. Та з увільненням української церкви, так само шляхом факта, від своєї попередньої залежності ті зв'язки відновилися. Нам особисто доля судила відновити їх в р. р. 1919-1920. Мною подано було меморандум до блюстителя (locum tenens) патріяршого престолу вселенської константинопольської церкви митр. Дорофея в справі визнання автокефальності української церкви, і тоді ж (9 березня 1920 р.) святійший блюститель патріяршого престолу передав через мене на Україну патріяршу грамоту. В тій грамоті, благословляючи український народ та владу Української Республіки, він закликає твердо і певно ждати переведення справи автокефалії української церкви *)

Оглядаючи характер грамот східних патріярхів за увесь час існування української церкви, доводиться констатувати не одноцінність цього джерела церковного права. В де-які моменти найбільше напруженого життя нашої церкви патріярші грамоти мали, безперечно, позитивне, конструктивне значіння. В XVI-XVII століттях, в час великого підйому внутрішнього життя церкви, в цих грамотах знаходила вона і моральну підмогу і в певній мірі — каноничний провід. Але поруч з тим вбачаємо в цім джерелі багато сторін і негативних. Каноничні основи там здебільшого додержували зверхне-формально та проваджене непослідовно. Як на класичний приклад того формалізму, можна покликатися на одмову (1162 р.) царьгородського патр. Луки Хризоверха визнати окрему митрополію для володимиро-суздальської області; патріярх тут, занехавши еволюцію форм людського життя, занадто механічно й формально додержує правил, які належали виключно до адміністративного поділу грецької держави і цілком не відповідали умовам адміністративного поділу держави руської, а проте формалізм сей допровадив до дуже тяжких конфліктів між своєчасно розмежованими церквами — великоруською та українською. Занадто формальне трактування патріярхами церковних справ на Україні доводило до превалії часом моментів дрібного обрядового значіння над моментами принципіальними, що творило зайві церковні заворушення та не могло не ослаблювати відпорної сили нашої церкви та її чинності в справах значіння засадничого. Напр., року 1589-го патр. царьгородський Ієремія видав урочисту грамоту для митрополита, єпископів, духовенства та мирян — про скасування звичаю приносити до церкви м'ясо й пироги для посвячення на Різдво та на Великдень, а також проти звичаю святкувати п'ятницю **).

---

*) Ось текст цієї грамоти (грецькою мовою), адресованої на ім'я міністра ісповідань Української Народньої Республіки: «У відповідь на послання вашої вельможности 15 січня 1919 р. маємо за честь, згідно з синодальною постановою, повідомити вас. Як уже ми словесно у свій час освідомили його вельможність возлюбленого нам п. О. Лотоцького, обмірковування й прийняття остаточного рішення з приводу того бажання, що зазначено у посланні вашому, не може в цей час відбутися з огляду на вакансію патріяршої катедри. Даючи цю відповідь з великою любов'ю, ми користуємося нагодою висловити гарячі симпатії матері-церкви до благочестивого українського народа, а також тверду надію нашу, що як він, так і високе правительство його продовжить стояти міцно в батьківській православної вірі, з повною надією ждучи dokonання бажання свого згідно святим канонам і правилам». В кінці подається благословенство вселенської церкви українському правительству та українському народові.

**) ... «Принюсти в день он седмица — муну печену, что есть велико нечестіе... І хто святкує п'ятницю — да будет отлучен от Отца и Сына и Св. Духа, и проклят и непрощен, и по смерти неразрѣшен».

Це свідчить, як необережно вмішувалися східні патріярхи в життя нашої церкви, до значіння догмат роздуваючи прості місцеві церковно-етнографічні звичаї. Ще більш великий заколот в нашій церкві викликала грамота того ж експансивного патріярха про особ духовного сану дво-і-тросженців, — себ то таких, що були по два і три рази жонаті. Уваги ці, хоч і слушні з каноничного погляду, висували на перший план у той відповідальний історичний час моменти, для того часу невідповідні, скупчували на тих моментах увагу тодішньої церковної громади, знов таки розбиваючи тим єдність її напруженої акції (як відомо, ця грамота мала своїм наслідком, між иншим, уступлення з катедри митроп. Онисифора Дівочки). Найбільше ж заколотів в церкві українській викликало вмішування східних патріярхів у взаємні відносини між братствами та єпископами. Авторитетно ствержуючи старо-християнську традицію активної участі мирян в церковно-громадських справах, патріярхи без належної обережності поставилися до тогочасних обставин життя української церкви, що вимагала поруч з тим особливої карності в церковних відносинах: все більше поширюючи права братчиків, патріярхи (особливо патріярх царьгородський Ієремія) врешті визволяли братства від залежності од місцевого єпископа та од усякої іншої влади й надавали братству право догляду за судом єпископським. Нерозважливість такої тактики, що походила з легковаження місцевими обставинами, мала наслідком великі непорозуміння між братствами та єпископами; між иншим один з енергічніших ієрархів українських — єп. львівський Гедеон Балабан — мало не був примушений кинутись до унії саме через ті безнастанні, прикрі непорозуміння, що походили від властиво од неразважливості тактики східних патріярхів *). Дальший відгомін тих непорозумінь бачимо в боротьбі Ісаїя Балабана та Ієремії Тисаровського за львівську кафедру. Коли по смерті Гедеона Балабана (1607 р.) на вільну кафедру заявив претензії небіж його унівський архимандрит Ісаїя Балабан, то львівське духовенство й братство, не хотівши мати єпископа з роду Балабанів, обрали на кафедру шляхтича Євстафія Тисаровського. Хоч король і затвердив обраного, проте Ісаїя, спіраючись на виданий йому ще 1595 р. королівський привілей для забезпечення його прав на львівську єпископію, гдався за допомогою до особисто йому знайомого патр. александрійського Кирила Лукариса. Цей останній, вступивши в ту справу, видав в імені александрійської церкви грамоту та спеціальну постанову, що мала безперечне деструктивне значіння для нашої церкви, особливо з огляду на те, що цим підкопувався авторитет єп. Ієремії Тисаровського, який певний час був єдиним православним єпископом української церкви. Але найбільш деструктивне для нашої церкви значіння мали патріярші грамоти в справі взаємних відносин між церквами українською та московською. Починаючи з XII ст. (час Андрія Боголюбського) аж до остаточного одділення української церкви од московської в XV ст. тактика східних патріярхів (власне патр. царьгородських) кермувалася основами найменше каноничними, а здебільшого — політичними, навіть матеріальними мотивами. З сторінок історії нашої церкви не може бути викреслено ганебний акт — неправного підпорядкування церкви української московській церкві з наказу чужевірної влади та за матеріальну, грошеву заплату. Не можна також вважати за принципіальну й оправдану тактику вселенської патріярхії і в останній час, коли цер-

*) Єп. Луцький Кирил Терлецький говорив про патр. Ієремію, що він установив братства і ставропігії, аби віці наші нас це слухались. Єпископи, що перейшли на унію, виставляли, як головну причину свого переходу, те, що їх примушувано підлягати братствам: «яко дурный, неславный и непожиточный был приезд Ієремія патріярха, а тым, иж хлопов, простых шевцов и сѣдельников, и кожемяков над єпископов преложил, и весь порядок церковный, от духовенства отнявши, свѣтским людям в моч подал в чем великое уближеніе власти єпископской учинил». Хоч би така причина одступства єпископів і не була головною, в усякому разі вона мала певне і не мале значіння.

ква українська, знемагаючи в боротьбі, обстоює своє питоме історичне й каноничне право, церква ж вселенська, замість реальної каноничної допомоги, ухилилася стати на ґрунт засадничий — з мотивів неканоничних, а цілком сторонніх для справи церковної, і тим споводувала прикрі наслідки каноничні.

Всі ці негативні сторони не дають вважати патріярші грамоти за безумовне провідне джерело нашого церковного права. Це джерело може служити лише матеріалом, що вимагає критичної оцінки, оскільки матеріал той опирається на каноничні основи чи нехтує ними.

О. Лотоцький.

„Країна гетьманів“.

Не рідко тепер доводиться здибати в європейській пресі газетній та журнальній більші чи менші замітки, що торкаються і нашої проблеми: проблеми української незалежності, української державности.

Останніх чотирнадцять років український рух видав велику кількість національної енергії, що розійшлася колами далеко по-за межі своєї території. Отже, як би не була далекою чужа психологія нашої ідеї зо всіма висновками її, що викликає їх здійснення нашої державности, — все одно безсторонній аналіз подій та настроїв українського народу, його чинів і виявів волі до самостійного життя приводить чужинця до констатування фактів існування українського руху, до спинення на ньому уваги, до роблення певних висновків.

Факти, чини, активність, боротьба — ось, що позначає шлях розвитку нації, тільки це розбиває мур ворожої провокації і обману. І тільки це дасть змогу українському народові показати себе таким, яким він в дійсності є, таким, яким він хоче бути.

І одним з головних завдань нашої діяльности за кордоном, головним виправданням нашого перебування на чужині — є пропаганда серед чужинців. Вона переводиться, в цій царині робиться чимало, скажуть мені, але все ж її ще замало, ще мало інтенсивности в цій роботі, мало активности і рухливости. Бо-ж ми мусимо не тільки піти на зустріч процесові пізнання Європою України, але й інтенсифікувати цей процес, очистити його од намулу наклепів і брехень, пороблених нашими ворогами, допомогти висвітленню нашої ідеї у повній її святій величі.

* * *

А цей процес пізнання нас — іде своїм чередом.

Передо мною стаття п. Роже Лябона «Сепаратистичні рухи в Європі» («La Revue Universelle» за травень 1931 року).

Автор її, європеєць в повному розумінню слова, який почуває за собою тисячелітню римську цивілізацію, вихований бачити речі такими, якими вони є, — з гострим, як кинджал, властивим йому критичним гальським розумом, торкається в цій статті і нашої проблеми.

Його різкі і подекуди навіть справедливі зауваження щодо українського руху, мусять привернути до себе нашу увагу.

Розпочинає автор свою статтю загальним аналізом сучасної течії, що їй надано назву «націоналізму» і вбачає в ній причину того непокоячого ферменту, що будоражить сучасну Європу і вважає, що завдяки їй і перемінилася політична карта Європи. Особливо після війни, на думку автора, ця течія набрала найбільшої сили:

«зразу ж після перемир'я всюду біг до незалежності, до автономії, до обласних вольностей. Всесвіт хвилюється під голоси численних Боліварів: Валера в Ірландії, Загнул в Єгипті, Гусейн в Арабії, Ганді в Індії, Аманула в Афганістані, Петлюра на Україні, Мустафа Кемаль в Туреччині і т. д...»

І хоч ніби уклалося повоєнне життя та перебуло перші роки у відносному спокою, однак видається авторові, що націоналізм, знайшовши собі місцеве заспокоєння і виявлення у повстанню Балтійських держав та Фінляндії, Польщі та Чехії, у збільщенню Румунії й Югославії, ще в багатьох місцях себе цей націоналізм не заспокоїв і не знайшов собі виявлення.

«Власне оцей рух, мало одмічений для опінії, ми хочемо тут прослідкувати, беручи теренами спостереження три європейські країни одмінних рас: одна — германська, друга — латинська, третя — слов'янська: Фландрія, Каталонія і Україна. Ми спробуємо проаналізувати в них народження і розвиток цього сепаратичного руху, який видається характерною рисою, що домінує в нашому столітті так, як віра домінувала у сімнадцятому, скептицизм — у вісімнадцятому і непокій — у дев'ятнадцятому століттях».

Очевидно автор тут бере порівняння українського руху з фламандським та каталонським, лише, певно, для супоставлення націоналістичного руху в площині расовій, бо ж робити повну аналогію між цими трьома рухами не можна, хоч би й тому, що не можна навести однакових аналогій державного життя, традицій самостійности то-що. Автор, певно, бере порівняння це у значно ширшому вигляді, не зменшуючи значіння українського руху, про який говорить нижче, але у формі їхній та у виявленню знаходить подібність і певні загальні закони.

«Спочатку знходитьса зажди коло освічених людей, що захоплюються традиціями країни, складають пісні та поеми й оповідання місцевсю мовсю. Коли ж мовне воскресення закінчене, а народня мова збгачена літературою, граматиною, газетами, — то ідея швидко опановує буржуазною класою і далі — масою, яка була до того довго байдужою.

І тоді їже розуми екзальтуються; вже починаються мрії про майбутнє маленької батьківщини; з шансною ставляться до своїх легенд та свего фолькльору; пристрасно захоплюються своєю історією, великими чинами своїх великих людей, артистів і вчених, військових і мужів науки; появляються гордість од згадки про прекрасне минуле і біль після невдач. І як молодість є спільна і індивідуумам і народам, так і овоут-

ворена група виявляє всі ознаки молодости: бойове завзяття, віру, виключність, показність і майже завжди безмежну амбіцію. Ця група приносить відродженій нації палке кохання двадцятилітньої людини; вона тремтить перед прапором, що втілює риси нації; і ніби нареченою, яку лише на мить побачено, ввижається нація, гарно оздоблена, багата, приваблива, і, звичайно, вдягнена у непорочне убрання самостійности».

Ми нарочито навели цю довгу цитату автора, щоб показати, як він у кількох словах, кількома штрихами талановитого пера, кількома рисами дотепними і влучними, — зумів накреслити складний і тяжкий до аналізу процес відродження нації. Безперечно, треба сказати, що так яскраво і мальовничо, просто і переконуюче, коротко і показно — може писати лише француз, нащадок племені Кловіса...

* * *

Детально й майстерно провівши аналіз рухів фламандського й каталанського, автор виявив надзвичайне уміння спостерігати і синтезувати свої думки. Прекрасно ознайомлений з історією і розвитком цих рухів, він часом просто вражає своїми аналогіями, що показують глибоке знання тих тем, які він трактує.

Так, наприклад, говорючи про каталанський сепаратизм, він вважає, що він був однією з головних причин недавньої іспанської революції. І

«допомагаючи в 1931 році скинненню короля, який символізував кастильську перемогу і іспанську єдність, він (цей сепаратизм. М. К.) бере приклад з тих народностей в Росії, що у 1917 році сприяли упадкові царя, який представляв собою московську перемогу і російську єдність».

Так само до речі наводить він слова теперішнього міністра закордонних справ Іспанії Александра Леру, що сам, будучи каталонцем по походженню, а іспанцем по переконанням, себ-то своєрідним «малоросом» на іспанському ґрунті, заявив:

«коли уряд буде вважати потрібним у вищих інтересах країни ьжити насильства для розршення каталонської проблеми, то він його вживе без вагання...»

Яка прекрасна аналогія з крилатою фразою Мілюкова про те, щоб українці пам'ятали, на випадок відокремлення від Росії, що навіть під червоноармійськими шинелями б'ється «русское» серце і що українських сепаратистів зустрінуть «руські» кулі й багнети. Або ще краще — паралель з самовпевненими словами Керенського сказаними колись у Києві — «руки прочь!..»

* * *

«Коли прочитати большевицькі газети, бо й навіть буржуазні, то здається, що та країна уникнула націоналістичної

кризи. Ніби під ефектом магічної палиці, течія цих ідей відокремлення, що б'є в найвищі й найкраще оборонені греблі в Європі, зупинилася на кордонах територій, що осінуються серпом і молотом. Так ніби ССРСР, благословлена богами, не знатиме тих етнічних заколотів і суперечок...»

Так починає автор розділ, присвячений українському рухові. І вже в наступних рядках автор показує, що і ця тема йому не чужа.

«Ніби в наслідок того становища, що є продуктом цензури й прекрасно поставленої пропаганди, мало хто інтересується долею мільйонів інших національностей, які в країні Леніна підготовлюють своє відокремлення і покладають свої надії на розбиття ріжнонародньої імперії совітів...»

І на перше місце серед цих народів, що йдуть до відокремлення й самостійности, ставить автор українців, цих

«від 30 до 35 мільйонів душ, на території вдвічі більшій од Франції, які завжди були ворожі до московських завойовників, цих, на їхній погляд, узурпаторів самої назви «Русь» але тихих, слабих, розбитих, неспроможних примусити почути свої голоси, що їх колись затамувала Охранка, односуючи ці маніфестації на рахунок тероризму, так як сьогодні ППУ односить їх на рахунок реакції...»

Сильні, гострі, навіть терпкі слова, але в них багато правди. Автор, який з-за тисячі кілометрів вивчав нашу проблему і наш рух, його вияви і всі перепетії нашої боротьби, хоче бачити в ньому те, що він бачив у Фландрії та в Каталонії. Може й справді, як на око європейця, що звик рахуватися з виявами чину й волі, звик ясно і конкретно уявляти мету і простий та реальний шлях до здійснення її, то він має рацію трактувати нас «тихими й слабими»...

Може й справді шкода, що автор не знаходить тої «кипучої переконаности» в українців, яку бачить у фламандців і каталонців, але чи ж сантименталізм та м'яккість не були властивими рисами українського національного характеру з передреволюційних часів?

* * *

На кількох сторінках аналізує автор українську історію та український визвольний рух. Правда, не всюди автор показує повне знання тих глибоких процесів, що відбувалися в глибині народніх мас після блискучого періоду гетьманату, і які, хоч невидимі на око, але підготовляли ґрунт для майбутніх подій. Для автора остаточне підбиття України Росією означало «Finis Ukrainae» і він говорить:

«від Полтави аж до кінця вісімнадцятого віку, не чути, щоб говорилося про українців, і для багатьох вже не існує навіть різниці між мешканцями російської рівнини — власне між мешканцями Київ та Нижнього-Новгорода...»

Але згадує автор посилення національного руху в Галичині,

його наслідки та розвиток в той час, коли Велика Україна «благоденствувала» під російським чоботом.

Одмічає автор зацікавлення українською проблемою Наполеона I-го. Але не входячи в глибший аналіз думок великого імператора, автор все ж дивується, чому великий вождь

«пішов в гліб ворожих і спустошених степів Московії, замість того, щоб піти дорогою Півдня, серед мешканців, що симпатизували його справі, як це доводить той щирий прийом, що його виявили білоруси з Могилева відносно французьких вояків...»

Автор вважає, що Наполеон був захоплений своїм військовим генієм і очевидно тому

«він одмовляється грати в імперії царів на політичну карту національностей, як він це робив в австрійській монархії, і він продовжує з іншими атутами і іншими способами ту партію, що її розпочав століття перед тим в Києві шведський король Карло XII...»

І авторові здається, що в той час, як на території Польщі після тих років вибухають повстання, то на Україні — тихо, а ті

«легкі зворушення, що були там викликані проходом Великої Армії, здаються ніби спазматичними рухами сплячої людини, що бачить неспокійні сни...»

Може для Європи, яка не входила в гліб тих настроїв, що панували в той час на Україні, і видається цей період «сном», але... Надходить інший період, період піднесеного пробудження. І тут автор добре взятим темпом викладає перед читачем усю епоху Шевченка, Костомарова, Куліша, що сіють дзерно національної ідеї на родючому українському ґрунті. Почалися переслідування українського руху, заслання Шевченка, заклоти, і автор вважає, що це власне вони викликали у Наполеона III-го великий відрух. Тому і з'явився тоді прекрасний жест сенатора Делямара що-до України. Одначе невдача III-ої імперії, а далі політичний союз Франції з Росією одхилиють увагу од справ на Україні, і, як каже автор, відтоді не в інтересах ані одної, ані другої держави не було здійсмати галас коло тої справи...

* * *

Аналізуючи недавній період нашої боротьби після проголошення незалежності України, автор, хоч ставить суворо та вживає гірких для нас слів, протеба чить багато того, чого одні чужинці не хотіли бачити, а другі — просто не добачали. Із слів автора виходить, що трагедією білих власне і було те, що, наприклад,

«Врангель, перейнятий гарячим патріотизмом, не підозривав, що війська Петлюри втілюють національне почуття українців...»

Так само справедливо зазначає автор, що

«всі антибольшевицькі кола, всіх нюансів, прикладають до українських повстанців загальний епітет розбишака, абстрагуючи цілковито той ідеал, який двигав їхніми вождями і їхніми кадрами...»

Ці глибокі рефлексії автора що-до нашої боротьби показують його розуміння наших складних і тяжких тогочасних обставин. Це глибоке розуміння наших процесів полегшує йому і зрозуміти сучасний стан України під большевицькою окупацією. Він виявляє надзвичайне знання большевицької політики, її гнучкості, її здібності пристосовуватися до місцевих умов і настроїв, він викриває оборотну сторону псевдо-українізації, що має на меті задовольнити невинні і нешкідливі для Москви національні українські потреби; він виявляє дійсну картину того, що почуває український народ під новим ярмом. І в постійних заколотах та повстаннях на селі українському, у зухвалому переведенню хижачкої політики «розкуркулювання» й ефемерного п'ятилітнього плану, а також у відомім йому харківському процесі СВУ, бачить автор непокої совітської влади за своє панування, бачить небезпеку, що примушує владу

«нашвидку замінити в південних провінціях місцеві залоги— великоросійськими полками».

Одмічаючи з одного боку большевицькі твердження, що ніби «українська агітація» є «справою Польщі», а з другого — вказуючи на большевицьку підпільну роботу в Галичині та на Волині, вбачає автор в цьому лише повторення історії.

«Колись Петербург обвинувачував Відень в тому, що останній робив йому труднощі, сприяючи сепаратизмові; а в свою чергу Відень закидав Петербургові його втручання до справ Галичини. Отже, як бачимо, гра не нова. Але коли Варшава стала на місце Відня, а Москва на місце Петербургу, то к р а ї на г е т ь м а н і в, ц е й п р и в а б л и в и й ш м а т о к у г р і, з о в с і м н е г о т у є т ь с я д о п а с и в н о ї р о л і » (ростріл наш М. К.).

І нарешті автор ставить такий прогноз що-до України:

«Коли читаєш німецькі і большевицькі газети, які уважно слідкують за цією грою, то стає видно, як проступає назовень факт, що ця країна (себ-то Україна. М. К.) все більше й більше переймається думкою скористати з поразки Москви, щоби розірвати ті пута, що її зв'язують з совітами, і щоби відновити свою незалежність».

Так закінчує п. Роже Лябон свої міркування що-до України. До такого безстороннього і ясного висновку приводить його аналіз.

* * *

Ми нарочито навели багато цитат з статті п. Роже Лябона, бо знаємо, що не вперше він виступає по українському питанню. Вже колись

він виступив на сторінках «Le Correspondant», про що своєчасно ми подали до відома читачів наших («Тризуб» ч. 40 (146) з 14. X. 28 р.).

У п. Роже Лябона, здається, не видно особливої симпатії до української справи, але він належить до того кола французів, які вже одверто заявляють, що

«наша симпатія до Росії закривала, ніби серпанком, її слабі сторони і її передвоєнні хиби, так само, як зараз вона завважає нам зрозуміти сьогодні глибокі причини її нещастя та сепаратизм, що її роз'їдає».

І це, може, цінніше для нас, ніж сантиментальні фрази, бо безсторонній аналіз завжди приводить до правильного розуміння справи а разом з тим до переконання, що має базу холодне міркування і має характер більшої сталості, ніж, може, гаряче, але, зрозуміла річ, часове почуття. Перше переживе друге, і буде міцнішою підвалиною дальшого розвитку пізнання нашої ідеї і наших стремлінь, ніж почуттєве захоплення.

В цьому і полягає вартість для нас думок і поглядів автора згаданої статті. І не дивючися на терпкість у виразах та їх гостроту, може, неприємну для нашого національного почуття, на сувору критику автора змісту і форми нашого руху, проте в цьому він не виявляє ні злоби, ні передвзятости, а тому можемо бути вдячні авторові за констатування фактів і подій нашої боротьби та за безсторонне їх освітлення.

М. Ковальський.

Фарисеї.

Колись вороги українства боролися проти української національності, культури й руху тим, що казали, що Шевченко дійсно геній, мова Шевченка це дійсно мова, але послідовники Шевченка — це мазепинці, українофіли — німецькі запроданці, що прищеплюють польську мову «малоросійському» населенню. Це була метода: хвалити пророка і ганити учнів його, хвалити слово і ганити діло, яке з нього випливало.

Бувало чимало таких, які дійсно вірили цій ієзуїтській тактиці ворогів, що намагалися перетяти зв'язок Шевченка з українським патріотичним рухом, що в такий спосіб хотіли вбити і саму ідею, зробити з неї нікому непотрібну романтичну мрію.

Історія повторюється. Раніше Шевченко був добрий, а його послідовники були злочинцями і нездарамі. Тепер те саме родиться з С. Петлюрою і його послідовниками. Ті, що за його життя його ганьбили, тепер пишуть панегирики, цитують його слова, одмічають його діла, називають національним героєм, поводяться так, ніби то і не вони ще вчора робили все, щоб зганьбити все, ним роблене. Сьогодні ці нові ієзуїти називають Петлюру своїм духовним вождем, а тих, що за його життя і після його смерті стоять коло нього і разом з тим продовжують

його чин, трактують як запроданців, як нездар, як авантюристів, що торгують славою свого вождя і українською справою.

«Націоналістам» навіть в такий день, як день смерти національного героя, яким і вони визнають С. Петлюру, ходить про те, щоб звести рахунки з своїми політичними противниками. В боротьбі проти тих, хто інакше думає, проти «петлюровців» не соромляться вони вживати імени С. Петлюри.

Отож пишуть вони в Паризькій «Незалежності» ч. 9 риторичний панегирик С. Петлюрі, і разом з тим кидають анатему тим, хто працював з ним до кінця. Останні для них це

«ті, які тепер, на святошах цих скарбів, силкуються творити атмосферу політичного базару і вважають кров цього національного мученика за свій партійно-груповий монопол».

«Розбудови» і всякі суголосні органи наввипередки розвивають цю тему, використовують методу, винайдену Савенками, Флоринськими і Кулябками і удосконалену московськими більшовиками, які запевняють, що Шевченко був першим більшовиком і що українську справу ліпше всього робити не українськими руками, а руками фальшивих українізаторів. Робиться це перекручування правди з дрібною агітаційною метою, щоб придбати собі документ на походження і привилей на спадщину.

Але чи можна цього досягти шляхом фальшування заповіту і запізених претензій? Очевидно, ні. Щоб, мати право писати панегирики С. Петлюрі треба було бути за життя з Петлюрою, треба було жити його ідеями, треба було жити і бути готовим жертвувати собою і всім так, як він це робив.

І. Заташанський.

„Людський документ“.

Весняне число жовтого на масть органу т. зв. «націоналістів» (3-4 ч. за березень-квітень) прикрашено «людським документом», що має чому назву «Перманентність національного плебесциту», а кінчається вигуком — долой професорів і протчую інтеліге... чи то пак—Годі! Риба смердить од голови, а інтелігенція з професури»...

Цей «крик душі» вирвався з уст нашого Гамзея Гамзейовича після того, як він довів, що українська інтелігенція ні — дочого», бо вона, бач, не тільки дала мало грошей до розпорядимости «Протестаційного Комітету» у Празі, не тільки створила Укр. Науковий Інститут у Варшаві, а ще лагодиться створити такий же інститут і в Подебрадах, коли Укр. Господарська Академія припинить свою чинність.

Нас не цікавить, що думає наш Гамзей Гамзейович про ролі української інтелігенції на еміграції, та як він ставиться до наших шкіл та наукових установ, — тай хтож не знає, як усі Гамзеї Гамзейовичі взагалі ставляться до науки, до всього ясного, чесного, правдиво-

го і до всіх тих, хто служить ідеї національного визволення нашого народу, — в даному разі нас цікавить тільки те, як саме «довів» наш Гамзей Гамзейович, що від української інтелігенції «смердить» важким духом тління.

З усердієм колишнього царського «горохового пальта» з «младших унтер-офіцеров», що навіть в мирному обивателі в окулярах вбачав «скубента», в бляшанці від сардинок — бомбу, а в рицині — динаміт, Гамзей Гамзейович у своїй «сводці» «категоряє», між иншим і таке: «Український Науковий Інститут при Варшавським університеті»... «щоби притягти співробітників, призначено гонорар по 200 золотих за аркуш (майже 800 к. ч.); ціни явно купівні» — От же бачимо, що Гамзей Гамзейович припрягає Укр. Науковий Інститут до Варшавського університету, хоч він цілком самостійна установа, а найбільший гонорар, що платить УНІ за друкований аркуш, він побільшив удвоє (і чому б було не написати, що УНІ установа «буржуазна», а «ціни» не «купівні», а «планітарні», це робило б більше вражіння на кого слід і відповідало б «духові часу»). Або ще: «1 листопаду 1930 р. відбувся мітинг у Подєбрадах, на якому винесено резолюцію з осудом будь-якої співпраці волинських українців із польським урядом, у тім числі й у Варшавським «інституті». — Але хто ж не розуміє, що УНІ не входить і не може входити «у число» польського уряду, і хто ж не знає, що мітинг у Подєбрадах не виносив ніякого осуду «волинським українцям» за їх працю в Інституті (Гамзей Гамзейович наклепав на подєбрадське укр. громадянство).

А ось ще де-кілька витягів із «людського документа»:

«Хто дав пожертву на протестаційну акцію й хто не дав»

«Між тими, що нічого не дали, зустрічаємо О. Колессу... С. Дністрянського...; обидва вони «сіть» Галицької землі. Правда, проф. Колесса встиг уже прийняти чеське підданство, а Дністрянський і собі його приймає».

«Нічого не дав і «пуп» Буковинської землі — проф. Ст. Смаль-Стоцький... його син Роман... був супроводником польського міністра закордонних справ до Женєви... (і чого б було не додати: що цей «син Роман» потребує особо тщательного нагляденія).

«Мирон Курдуба, що підпирає Варшавський «Інститут»... (а чи не має він часом ще якого ухилу?)».

«Безпалко, що подав на німецьким (ой, матінко!) університеті у Празі (добре, що хоч у Празі) дисертацію «Польська (лелечко!) пісня в німецькій літературі», пожертвував аж... три корони!»

«Матюшенко професором «русскаво народного університета» у Празі давно «заделался»...

«Лідер польонофілів і член уряду А. Лівницького — ректор проф. Іваницький 20 к. ч.»... дійсно малувато для «лідера» і для... але коли ж власне проф. Іваницький став міністром? Громадяне УНР щось не чули про його призначення).

«відвалив і проф. Шереметинський аж... 5 корон.» І т. д. і т. д... І т. д....

Але годі. І цих «доказів» цілком вистарчить для того, щоби мати

уяву про здібності та духовне обличчя нашого «Гамзея Гамзейовича», що створив «людський документ» і прикрасив ним сторінки «Розбудови нації».

Яцюк.

Оповідання українця, що приїхав з Китаю до Парижу.

п. N, що приїхав з Китаю до Парижу на колоніальну виставку, поділився з нашим кореспондентом своїми відомостями і думками про українське життя на Далекому Сході. Містимо їх з тим більшою охотою, що п. N є одним з піонерів українського відродження на Далекому Сході.

— Що роблять большевики на Дал. Сході? — запитав наш кореспондент.

— Большевики на Д. Сході, — відповів п. N, роблять те саме, що і всюди. Вони завели добре ППУ і не шкодують грошей, щоб чим можна шкодити сусідам: Китаєві та Японії. В обох цих країнах вони на свої кошти утримують велику кількість агітаторів і певні політичні групи. Особливу увагу звертають вони на Корею. В Приморщині корейці як сир у маслі; вони у большевиків тепер те саме, чим козакі були для царського уряду.

Большевики дають корейцям школи нижчі, вищі, клуби, часописи, кращу землю, посади в ППУ, і т. д. А українці загнані. Школи зачинені, учителі в тюрмах, просвітян обвинувачено в буржуазній психології і позаарештовано. Взагалі в той час, як корейський рух підтримується з усієї сили, українцям не дають навіть про марксизм балакати по українському.

Через це саме симпатії корейців цілком на боці ССРСР. Що-до українців, то вони ненавидять большевиків як останніх гнобителів.

— Як же реагують японці, наприклад, на провокацію большевиків? — запитав наш кореспондент.

— Японці, — була відповідь, — своєчасно через свої внутрішні події, не звернули уваги на те, що роблять большевики і тепер каються, бо мусять утримувати зайву жандармерію, витратити колосальні гроші на контр-шпіонаж в Кореї і у себе в дома, а що це так, про це свідчать бунти корейської молоді в Сеулі, деморалізація навіть японського студентства. Недавно було відкрито комуністів в самому японському генеральному штабі.

— А які взаємовідносини ССРСР та Китаю?

— В Китаю большевики мають симпатії в масі. Для того, щоб ці симпатії завоювати, большевики не жалують засобів і не гербують нічим. Наприклад, під час конфлікту ССРСР з Китаєм, большевики захопили на Амурі міста Сінгарі і Жахасусу; перше, що вони зробили там, то це захопили грошові знаки й іжу. Ці грошові китайські знаки і йжа їм здалися от для чого. Вони почали наймати китайських робітників, платити їм в десятеро більше при строгій восьмигодинній праці. Після такої розплати китайці очі повітріщали. Після цього по всьому Китаю пішла чутка, що «большевіка хо, а наша капітана пльохо». А тим часом під шумок цієї слави з окупованої було частини Манджурії большевики таємно вивезли на мільйони різного захопленого краму і навіть хліба. А китайський пролетаріят, не бачучи далі свого носа, повторював «большевіка хо, сильно хароша».

— Чи є втікачі з Приамурщини до Манджурії?

— Так. Є там повстання, нарід наш не кориться, а бореться, але нема організації, немає кому керувати, немає грошей на боротьбу. Кордон'

після безнадійного спротиву, переходить багато, але те, що цих людей зустрічає за кордоном, відбиває всяку охоту у інших йти їхнім слідом, бо, перейшовши кордон, треба давати хабарі, щоб не відправили назад. Улаштуватися на працю таким біженцям також не легко, бо і свої, і чужі їх експлуатують, тиснуть і підривають у них всяку віру. Було чимало таких, що тікали з-під большевиків до Манджурії, думаючи, що там можна організувати якусь боротьбу проти большевицького знуцання. Вони розчарувалися, бо нічого подібного не знайшли.

— А що з себе уявляє московська еміграція на Далекому Сході?

— Вона сама себе з'їла. Спочатку розбилася на генералітет і на нижче старшинство, а зараз зовсім розпорошилася і доборолилася до того взаємно, що багато рішили виїхати до Франції. Московська еміграція була сильною, але тепер остільки деморалізована, що навіть ніхто нею не цікавиться.

— А чи є «возвращенці» на Дал. Сході?

— Дуже мало. Туди біжать лише китайські комуністи, щоб вступити до червоної армії та корейці. Приймають їх там дуже добре. Не було ні одного випадку, щоб ССРСР видала когось з них Китаю чи Японії. Большевики перебігців улаштовують негайно чи до ППУ, чи на працю, чи до армії, для них збудовані спеціальні притулки, школи, курси. Перебігців студентів чи старшин відправляють на курси до Москви. Одно слово, большевики роблять зовсім протилежне тому, що роблять їхні вороги. Ці останні просто безглуздо ллють на їхній млин воду. В Манджурії, напр., протисовітський елемент переслідують, шпики ходять і відбирають підписку, щоб не займатися протисовітською агітацією, висилають навіть в глибину Китаю, часом просто видають большевикам. Не так грубо, по дурному, але теж недалекозоро роблять і японці з часу приходу до влади японських лібералів, що все бояться, як би не урвалися стосунки з большевиками.

— А як ставитися до росіян і до українців манджурський уряд?

— Багато казати, одповів п. Н. Наведу лише кілька прикладів. В Мукдені манджурський уряд заснував спеціальний комітет по вивченню ССРСР. Особливу увагу звертає цей комітет на вивчення прикордонного району від Посетської затоки аж по Туркестан. Яка таємна мета цього комітету — трудно сказати, але факт, що він існує і щось робить. Але, з другого боку, той же манджурський уряд заснував клуб китайсько-московського зближення. Членами його можуть бути і громадяне ССРСР, і емігранти. На запит українців, чи можуть вони за рахунок міст, як це роблять москалі, відкривати укр. школи, китайські урядові чинники відповіли, що, звичайно, можна, але з другого боку, напр., в Харбині був такий випадок, що збудований українцями громадський будинок китайський уряд без ніяких забрав. Робить висновки з цієї плутанини самі.

— Як стоять українці взагалі в Манджурії?

— Матеріально зле, потенціально дуже добре, а конкретно мало що роблять і мало чого добилися. Це все переселенці, що почали про батьківщину думати лише після того, як трохи спекалися злиднів і піднялися на ноги. Українські організації там почалися ще в 1907 році. Було організовано кілька театральних груп, клубів-просвіт. В 1917 році, після звісток про укр. рух на Великій Україні, все заворушилося; було чимало таких, що думали повернути на Україну, коли вона стане сильною державою. Але поразка укр. національного руху спричинилася до того, що від багатьох організацій українських в Манджурії не зосталося і сліду, а те, що зосталося, розбилося на різні напрями.

Взагалі українців в Манджурії і у всьому Китаю можна поділити на такі групи:

1. Залізничники. Всі вони майже ССРСР-овські підданці. Роблять у большевиків не за совість, а за страх, бо інакше довелося б здихати з голоду.

2. Домовласники, гандлярі, дрібна буржуазія, в більшості обмосковлені. Українцями стають лише після десятої чарки горіллки. В цей мент готові бити кацапів, але на похмілля вже прохають у них вибачення.

3. Біженці з українського Амуру і Приморщині, українці, що прибу-

ли з Беликої України і з Галичини з 1917 р. Ця група національно свідомо і робить все, що може, але з огляду на брак засобів і свою нечисельність нагадує горобця, що хоче повезти 40-ковідерну бочку з водою.

Розуміється, я не хочу сказати, що так таки нічого не робиться на Дал. Сході в українській справі. Щось робиться, але пропорційно не багато і перешкод сила. Напр., недавно, оскільки мені відомо, манджурські українці, баучучи, що з обмосковленим духовенством нічого не зробити путнього, звернулися до митрополита Шептицького, щоб прислав на Дал. Схід місіонера, який би повів українську пропаганду і почав відкривати укр. школи. Теж Манджурське громадянство за допомогою «Просвіти» у Львові почало організовувати бібліотеку, організувалася православна укр. парафія також в Харбині, але там ще йде боротьба з москалями і малоросами. Є і другі прояви діяльності української, але знов таки, кажу, їх непропорційно мало, бо брак засобів, брак свідомих людей, брак сприятливих обставин...

— Що ви думаєте про політичну орієнтацію українців на Далекім Сході?

— Це питання дуже тяжке. В цілому я не беруся вам його освітлювати, бо це було б просто персональне гадання. Що можна казати з точністю, це те, що свідоме українство на Дал. Сході ні на які компроміси з москалями не піде і що воно з охотою підтримає самостійний рух Східнього Сибіру при тій умові, що українці будуть там мати всі культурно-національні права. Інша справа була б, коли б повстала самостійна українська держава. Щоб укр. тоді зробили це питання іншого порядку.

— Якому українському напрямкові співчуває більше далекосхідне українське громадянство?

— Найбільше УНР. Бо для нас на Дал. Сході все, що робилося на Україні, гучного великого і українського, — зв'язано з УНР. Ми знали, що боролася за Україну армія УНР, що повстання проти німців і гетьмана провадилося під прапором УНР. Про інших ми нічого не чули і не знали. Здалека ми їх розглядали, коли про них читали, що вони лише шкодять єдності фронту. Не можна сказати, щоб і в Китаю не було спроб організувати те фракціонерство, що було в українців в Європі, але воно кінчилося нічим. Говорю про організацію гетьманців, що була повстала в Китаю. Вона розвалилася сама собою після того, як до Далекого Сходу дійшли чутки про гетьманський маніфест об'єднання України з Московщиною.

По-правді сказати, українці на Дал. Сході ще і не мають потреби в якійсь політичній диференціації. Треба мати спочатку щось, а потім вже творити на нього різні погляди.

Вісти з Північного Кавказу.

За старих часів, коли хтось з панів підходив навіть і з добрим наміром до нашого селянина, то завше з боку останнього зустрічав скептичне відношення. Наш «дядько» завше собі міркував, що то, мовляв, «панам на щось треба». Оцього «на щось» доводиться завжди шукати у большевицькій «добррозичливості».

На Північному Кавказі, зараз місцеві комуністи счинили галас за «українізацію». Вони гостро виступають у своїй пресі з приводу бездіяльності всяких «комів», яким доручено переводити цю «українізацію», лають окремих керівників, і навіть зваяжються закидати їм «великодержавний шовінізм». Хвалять поодинокі райони і організації (звичайно, комуністичні) за добре переведення «українізації», говорять

про 80 відсотків українського населення на Кубані і т. д. і т. д. Одним словом счиняють такий великий галас, що навіть серце довірливого українця здатне частіше радісно забитись. Але... але більше поінформований обсерватор життя на Північному Кавказі, як і наш «дядько», дуже добре розуміє і бачить, що то їм «на щось треба».

Про те, як в дійсності стоїть справа розмосковлення установ Північного Кавказу ми вже говорили («Тризуб» ч. 16 з 26-IV б. р.). Але останні відомості про «українізацію» в цім краї, що їх подає — «Червона газета», говорять нам про причини, які примусили окупантів раптово присвятити велику увагу цій справі.

У ч. 32 цієї газети у статті: «Викорінити великодержавний шовінізм» читаємо: «Бездіяльність місцевих організацій породила активність класового ворога у станиці Новодерев'янківській, коли, використавши бездіяльність місцевої влади що-до українізації, українізували церкви. Вони почали українською мовою викладати «закон божий», безумовно вони мають досягнення».

А в ч. 34 тої-ж газети 31 березня б. р. надрукована «Постанова Президії Національної Ради Крайвиконкомом про стан роботи з українізації в Куцнівському районі (з 22-III — 21 р.). У цій постанові говориться, що занехання українізації спричинилося «до проявів національно-шовіністичних настроїв серед буржуазної української інтелігенції».

Про що йде — ясно... Національна свідомість зростає в масах населення Північного Кавказу стихійно, населення уже потребує задоволення культурних потреб у національних формах і навіть розмосковлює церкву. Отож треба якось тому лихові запобігти. Ясно, що найліпше перебрати небезпечну «українізацію» у свої руки, счинити галас, що ось, мовляв, як ми обстоюємо інтереси мас, попишатися «свободою друку», затуманити ще на якийсь час голови і замазати очі темнішою масі і, сказавши потім про досягнення «українізації» в де-яких районах, — залишити справу знову на папері.

І вівці цілі, і вовки нагодовані...

Сагардиаський.

П'яті роковини смерти С. Петлюри.

14 червня 1931 року в Крем'янецькому катедральному свято-Миколаївському соборі відслужено було урочисту панахиду по Голові Директорії УНР і всіх вояках славної української армії, що полягли в боротьбі за самостійність України. Перед панахидою прот. Табинський сказав промоєу, присвячену пам'яті С. Петлюри.

Служба Божя мала урочистий характер, брали участь в ній четверо панотців і соборний хор. З приємністю слід одмітити, що хоч де-яких політиканів і не було, за те було дуже багато народу, як мешканців Крем'янця, так і селян із близьких сел — разом кількість присутніх досягла чотирьохсот душ.

І. М.

* * *

Газети подають про панахиди і жалібні зібрання в Буенос-Айресі, Ліоні, Кіютанжі, Оден-ле-Тіші, Греноблі.

Вражіння з Всеслов'янського Жіночого Конґресу у Варшаві.

10 червня зібрався в Варшаві конґрес слов'янських жінок. Вже 9-го з'їхалися до Варшави представниці всіх слов'янських народів, які входять до «Союзу Слов'янських Жінок». Протекторат над Конґресом обняли: дружина міністра пані Залеська та дружини послів: болгарського — пані Робева, чеського — пані Гірса і югослов'янського — пані Лазаревич.

Слов'янки зорганізувалися вже від кількох літ і відбули Конґреси в Білгороді та Празі. Провідна ідея — об'єднання жіноцтва всіх слов'янських народів, незалежно від політичних платформ і державної приналежності, для взаємного пізнання і співпраці на полі культурному і гуманітарному.

Ініціатива такого союзу виїшла від чешок, котрі ще перед війною ширили ідею панславизму. До них прилучилися югослов'янки, сербко-лужичанки і болгарки. В лютому цього року до їх громади вступили польки, заклавши у себе відповідну організацію. До Управи увійшли представниці всіх земель польських в кількості 15. Одне місце віддано до розпорядимости місцевих українок, але ще не обсаджено.

Молода організація не має ще остаточно затвердженого статуту і хоч переважають тенденції створити його по взірцю всіх інших міжнародних організацій, «себ-то покласти в основу принцип державности, одначе все частіше підносяться голоси за створення організації, де були б представлені всі племена слов'янські на рівних правах, а не лише слов'янські держави з меншостями.

Головною темою — це вироблення статуту. Проект цього статуту частично був опрацьований під час з'їзду членів Союзу в Кракові у квітні с. р. Окрім статуту на порядку денному багато справ, що торкаються зближення слов'янських народів між собою, обмін студентками і під час вакацій, урядження вистав народніх виробів, відчитів, фільмів і т. и.

В основу цього статуту покладено ідею об'єднання всіх слов'янських жінок, незалежно від їх державної приналежності, з тим, щоб до Союзу могли увійти емігрантки, розсіяні по цілому світу, як рівно ж слов'янські меншості в слов'янських державах. Однак на конґрес прибули лише представниці держав Чеської та Юго-Слов'янської (болгарок репрезентувала жінка болгарського посла у Варшаві — Робева). Жадна слов'янська меншість, збо емігрантки з тих країн не прибули. Меншості в Польщі були представлені в особах п. Богуславської (Волинь) і п. Пімонової (старообрядка з Вільна); галичанки, не будучи в своєму часі повідомлені, надіслали привітання на останній день Конґресу.

Отже фактично засідали і нараджувалися три державні нації: Польща, Чехія та Югославія.

Праця була поділена по-між трьома комісіями — статутовою, програмовою та пресовою, які інтенсивно працювали три дні, майже без перерви.

Особливо завзято провадилася праця в комісії статутовій, з окрема над зредагуванням параґр. 8, де говориться про склад Головної Ради Союзу. Згідно з остаточною формулюванням того параґрафу, до Головної Ради мають увійти по 6 представниць від кожної державної нації. Окрім того кожна держава має в своїй розпорядимості два мандати: один для своїх меншостей, другий — для емігранток. Коли меншостей кілька, вони користують по черзі, на протязі каденції Ради, яка триває два роки. Те саме стосується другого мандату для емігранток в слов'янських державах. Що-до емігранток-слов'янок в неслов'янських країнах, для них приділено рівнож 6 мандатів. Тут мається на увазі слов'янську еміграцію в Америці, Франції, Румунії, Німеччині і т. и., а також сербок-лужичанок. Коли б число кандидаток перевищило 6, належало б користати з мандатів по черзі.

Під час дискусії над тим параграфом зостановилися над участю українок і росіянок з совітського союзу, наколи б вони до Союзу зголосилися. Постановлено Союз совітських соц. республік, який обіймає також не слов'янські республіки, не вважати за слов'янську державу, з тим, що українкам і росіянкам, що там живуть, прислугує право на відповідні мандати з 6 приділених для слов'янок в неслов'янських країнах.

Найвищою владою Союзу є Конгрес, який збирається що два роки, в кожній державі по черзі. В межичасі працю провадить Виконавчий Комітет, під проводом Головної Ради. Кошти утримання бюра несе кожда країна, яка підготовлює у себе Конгрес.

Секція програмова опрацювала цілу низку точок для зближення і взаємного пізнання окремих слов'янських народів. Торкнулася між інших виховання молоді в дусі веслов'янським і підготовки в тій цілі кадрів свідомих учителів. Кинула гасло співпраці господарчої і пропаганди слов'янського промислу, а також намітила урядження слідуючого Конгресу в Білгороді.

Що-до секції пресової, то вона подала на пленум ряд внесків про уміщування в пресі кожної країни стислих нотаток і інформацій про слов'янські народи, обняті Союзом, а також про пильнування їх правдивости і уміщення своєчасних спростовань. Подала думку про необхідність видавання періодичного органу, чи то у вигляді бюлетеню-двохмісячника чи кварталника, де містилася б звідомлення про діяльність філій і ідеологічні статті та висловила побажання сталого обміну жіночими журналами між об'єднаними в Союзі жінками.

З українських пань на Конгресі присутні були пані Лукасевичева і Чайківська, яко гості, і Завадська з мандатом пресовим від «Тризуба». Наші пані зазнайомилися з делегатками з-за кордону і своєю енергією остільки спаралізували їх русофільські настрої, що при розподілі в-осени 6 емігрантських мандатів до Головної Ради, можна сподіватися місця і для українських емігранток.

В. Завадська.

З міжнароднього життя

П о с л а н н я   Г у в е р а .

Останніх два тижні європейська політична опінія живе під вражінням широкого жесту, зробленого президентом Сполучених Штатів Північної Америки, а саме його урочистого послання, з яким він звернувся до всіх держав, що приймали ту чи иншу участь у великій війні, аби вони припинили на один рік всі боргові взаємовідносини, зв'язані своїм походженням з тою війною.

Для масової публіки в Європі жест той був несподіваний, але, як тепер виявляється, не був він таким для деяких політичних кол. Бо ж американському президентові не легко було на нього зважитися, і він довго й старанно готувався до нього. Для того,—по-перше, потрібно було перебороти американську нехить до втручання до європейських справ; потрібна була згода, коли не цілого конгресу, то принаймні лідерів його, як тих, що належать до урядової групи, так і тих, що стоять до уряду в опозиції. Гувер переборов ту нехить і здобув тую згоду, закликавши до Білого Дому у Вашингтоні два-три десятки видатніших членів нижчої та вищої американських палат і нарадившись з ними в рішучий, хоч і не офіційний спосіб.

По-друге, потрібна була точна інформація що-до європейських справ, не тільки та, що її нормально дають голові держави посли, акредитовані при урядах старого континенту. Оту неофіційну інформацію дали головним чином німці і то за посередництвом англійців, бо як то вже тепер вияснено,

саме про це приятельськи балакали між собою в Чекерсі германський канцлер та його товариш, міністр закордонних справ, з Мак-Дональдом та іншими членами англійської влади. Балачка зараз же стала відомою у Вашингтоні, а перевірили її в Європі американські міністри фінансів та закордонних справ, про «родинну» подорож яких вказано було на цьому місці минулого разу.

Пропозиція, зроблена американським президентом, має в собі на зовень всі риси високого благородства і так само високої міжнародньої справедливости. Так вона й характеризується переважно більшістю європейської opinio. Але ближча аналіза її говорить за те, що, поруч з зазначеними рисами, можна в ній знайти, з одного боку, ознаки іншого порядку, так мовити, практичного, а з другого, — що та справедливість не для всіх однакова і для де-кого обертається в свою протилежність. Аби пояснити це, досить нагадати хоч би двома словами історію і структуру цілої справи заборжености, що виникала в наслідок великої війни.

Як відомо, війна закінчилася перемогою Антанти над центральними державами, але постраждали від неї всі — переможці і переможені. Поминемо Австро-Угорщину, бо та просто зникла з європейського обрію. Найменше за інші однак постраждала начеб-то Германія. Територія її, за винятком малої частини східньої Пруссії, не була спустошена; національний індустриальний реманент зостався не порушеним; закордонних боргів вона за час війни не робила, бо не було де їх робити; внутрішні борги — всі до кінця — були анульовані інфляцією та її наслідком — державним фінансовим банкрутством.

В іншому становищі опинилися переможці. Усі вони, правда, за винятком Англії, також зазнали інфляцію та часткове державне банкрутство і тим самим зменшили свою внутрішню заборженість. Але їх зовнішня заборженість складена була в добрій валюті, бо головним чином, у доларах, і досягла вона, так мовити, чисел астрономического порядку. Крім того, двоє з переможців — Франція та Бельгія зазнали тяжкі спустошення своїх територій, спричинені переможним на початках наступом германських армій. Борги ті треба було платити, сплюндровані території відбудувати. А грошей не було, ніде було їх взяти й стали шукати їх у переможеної Германії.

Версальський мирний договір склався немов би то на основі гомінких свого часу гасел, виявлених словами: «без анексій і без контрибуцій». Не будемо говорити про те, в який спосіб складачі того договору зреалізували гасло: «без анексій», цього слова в його тексті немає. Немає в ньому також і слова «контрибуція», але цілий договір тим словом пересякнутий. Германію переможці визнали винною в тому, що вона хотіла воювати й почала війну із своєї волі, а тому ніхто інший, як вона мусить і заплатити все те, що на війну було видано переможцями. Цифрами це не ціло означено в договорі; про цифри мали договоритися пізніше, — властиво тоді, коли переможці зведуть свої рахунки й підіб'ють підсумки.

Германія не могла і не хотіла платити неозначено що-до цифри і що-до часу. Спочатку вона де-що платила, потім одмовилася. Її примусили силою і вона знову зачинала платити, і знову одмовлялася, скаржилася на цілий світ, кидалася в обійми до большевінів, і т. и. У тих непорозуміннях, побоюваннях та конфліктах минуло кілька літ неозначености, таких тяжких і не веселих для обох сторін. За ними зачалися спроби точно означити заплутані взаємовідносини.

Першим кроком по цьому новому шляху було вияснення взаємної заборжености між переможцями. Виявилось, що всі вони винні один одному, а одночасно з тим усі разом винні — Сполученим Штатам. Виникла тоді серед європейських переможців думка — впрост закреслити всі військові боргові взаємовідносини і був би тому край. Але з тим не погодився головний кредитор — Америка. Думка тому впала, разом з тим впав і намір простити Германії відповідну суму, себ-то ту, яку переможці мали заплатити Америці. Цей борг Європи Америці став капітальною частиною германської конституції; — інакше, її репараційних платіжів. Другою

частиною були справжні репарації, бо—поворот Германією тих сум, які витратили Франція та Бельгія на відбудування своїх зруйнованих провінцій. Ці дві капітальні суми й лягли в основу двох планів регулювання воєнної заборжености Германії, вироблених заінтересованими сторонами: одного — тимчасового плану Дауса, другого, що здавався остаточним і неперушим — плану Юнга, який було складено менше двох років тому назад.

Цей останній план поділив платіжі Германії, згідно з вищенаведеним, на дві категорії: одну — умовну, а другу — безумовну. Перша категорія мала вноситися доти, доки Європа платитиме Америці, і в тій сумі, в якій вона те робитиме. Ця категорія підлягала мораторію і могла бути відповідно змінена, редукована і т. и. Друга категорія — чисті репарації — мали вноситися Германією при всяких обставинах і без всякої зміни, аж до кінця, до останньої копійки.

Перший рік Германія згідно з планом Юнга платила акуратно, але з другого року стала знову скаржитися і заговорила про ревізію цього «остаточного» плану. Ревізії цієї однак явна річ без Америки годі було не тільки зробити, але й розпочинати. Тому німецькі дипломати звернули всі свої зусилля на Сполучені Штати. Наслідок їх старанної праці і з'явився у вигляді Черкеса, в подорожі вказаних вище американських міністрів і, нарешті, — в пропозиції американського президента.

Гувер запропонував державам припинити на рік усі платіжі міждержавного порядку, — себ-то що-до Германії, всі внески, як першої, так і другої категорії. Пропозиція—без сумніву благородна, бо за свою країну він тим самим зрікається належних їй внесків на суму в шість мільярдів французьких франків. Але благородство те зроблене не тільки за свій рахунок, але й за чужий, в першу чергу за рахунок Франції, яка, приймаючи американську пропозицію, тим самим мусить зрентися внесків в сумі в два з половиною мільярда франків.

Усі інші держави не втрачають майже нічого, бо дістають вони од Германії приблизно стільки, скільки виплачують Америці; де-які з них — дрібніші — навіть де-що виграють; лише Франція (а почасті й Бельгія) мала б нести великі жертви, бо не дістала б при тому й того, що припадає вже не на контрибуцію, а на чисті репарації. Тим і пояснюється той факт, що скрізь, зачинаючи з Англії, пропозицію Гувера прийнято, так мовити, з аплодісентами, і лише Франція спочатку спинилася над нею з великим роздумом, а роздумавшись, поставила що-до її прийняття ряд необхідних для неї умов.

Умови ті зводяться до того, що Франція готова не діставати цього року всіх германських внесків, в тому числі і чисто репараційних, але вона вимагає гарантій, що план Юнга — в репараційній його частині — зостанеться й надалі неперушим. На цій основі й розпочалися пересправи між Парижем та Вашингтоном. Пересправи ті в час, коли пишуться ці рядки, вже скінчено, і перебіг їх привів до порозуміння між Сполученими Штатами Північної Америки та Францією на ґрунті зауважень останньої; нарешті певна форма погодження ніби знайдена і Германія дістане те, на що вона сподівалася, себ-то не платитиме цього року своїх контрибуцій в сумі шість біля двох мільярдів золотих марок, тоб-то — дванадцяти мільярдів франків.

Що примусило американського президента, такого далекого од Європи і почасті для неї неприхильного, до такого акту? Світова преса дає одну відповідь: Гувер боїться, що економічна криза, яка нависла над Германією перевернеться в кризу політичну, в наслідок чого на германській державній арені з'явиться чи то Гітлер, чи то якийсь німецький Сталін. Од Германії до Америки далеко, і не страшні для неї безпосередні ні той, ні другий із вказаних людей, але американські банки вложили в германські підприємства та в германські позички мільярди доларів, які ні Гітлер, ні комуністи їй ніколи не повернуть. Перспектива втратити мільярди в доларах примусило, мовляв, американців погодитися на втрату мільярдів у франках — вигідніше.

Говорилося в пресі і про можливі політичні наслідки в зв'язку з

пропозицією Гувера. Америка ніби-то хоче організувати торговельну блокаду совітів і притягти до того Європу, а особливо — Германію. Це правда, що в Сполучених Штатах, починаючи з 1 січня 1932 року має бути заборонений довоз якого-будь совітського краму. Де-які з європейських держав, може, й пристануть до Америки в отій справі, але про - між ними мабуть таки не буде Германії. Бо з усього видно, що німецька політика всі карти свої поставила на совітах і менше за все збирається порвати з ССРСР. Навпаки, начеб-то наперед спростовуючи фактами згадані пресові чутки, одночасно з пропозицією Гувера, Германія перезаключила з більшовиками відомий Берлінський договір, договір допомоги й приятельства, політичного і матеріального. Штреземанівська політика одночасних двох орієнтацій східньої і західньої — повним цвітом цвіте в сучасній Германії. І єсть навіть небезпека, що й двохмільярдову допомогу Гувера німці до певної міри використають — на збільшення кредитів совітам.

Observer.

З широкого світу.

— Більшовики подали фінському урядові ноту протесту проти того, що ніби, фінський уряд допомагає протисовітській агітації. По поясненню фінських газет більшовики хотять прикрити свої зусилля пропаганди і шпionaжу у Фінляндії.

— На де-який час закрито Віденські вищі школи, що були зробилися театром антисемітських виступів.

— Підписано німецько-румунського торговельного договору. З цього приводу більшовицька преса висловлює невдоволення.

— По приблизному підрахунку, іспанські установчі збори матимуть 110-115 соціалістів, 95-100 правих республіканців, 55-56 радик.-соц., 75-80 радик.-республ., 30-35 республ. ріжних, 30-35 націоналістів, 25-30 каталанців, 20 лівих республік. і 30 ріжних.

— Склався новий австрійський кабінет міністрів на чолі з Буреш.

— Приблизний підрахунок болгарських виборів до парламенту дав такі результати: урядова партія — 372.000 гол., опозиція — 561.000 гол., комуністи — 146.000 гол.

— Китайська регулярна армія на чолі з маршалом Шан-Кай-Шеком розпочала наступ на комуністичних бандитів, що стерфизували центр Китаю.

— Польський уряд оповістив про 100 відс. підвищення ціни пашпортів на виїзд за кордон.

— В Салоніках дійшло до великого жидівського погрому; грецький уряд для припинення безладдя мусів вислати військо.

— Місто Гавр у Франції має перед портом збудувати на зразок американської статуй Свободи — статую Миру.

— Продовжено німецько-більшовицький договір 1926 року.

— На 2-ий світовий конгрес істориків, натуралістів і техніків у Лондоні більшовики вислали Бухарина, проф. Йофе, Вавилова, Міткевича, Гесена, Кольмана, Завадовського і Рубінштейна. Про те, щоб вислати когось від України — не підіймалася навіть мова.

— На колоніальній виставці в Парижі згорів Голандський павільон. Знищено багаті колекції.

— 24. VI підписано в Кабулі совітсько-афганський договір нейтралітету.

— В Чикаго в Америці дійшло до сутичок поліції з комуністами; в результаті багато ранених.

— Німеччина відсвяткувала 100-ліття барона Штейна, що за Наполеоновських часів багато зробив для об'єднання німецького народу у велику державу.

— Большевики перевели великі зміни в персональному складі вищого військового командування.

— Совітський уряд має завести новий комісаріят — місцевого самоуправління.

— В Сполучених Штатах Америки під час спеки вмерло від соняшних ударів до 100 душ.

— З огляду на збільшення дефіцитності французьких залізниць до франц. парламенту внесено проєкт підвищення оподаткування автомобільної промисловости.

— Німецький канцлер має зробити візиту італійському урядові в Римі.

— Складено новий болгарський уряд на чолі з Маліновим.

— Цілком перервано дипломатичні зносини Ватикану з Литвою.

— Перський уряд заборонив урядовцям міністерства закордонних справ дружитися з чужинками.

— В Польщі в Познані посвячено пам'ятника президентові Вільсонові; була присутня пані Вільсон.

— Совітська Академія Мистецтва виправила експедицію на розкопки старовинного Херсонесу і зокрема його затопленої частини.

— При дальшому осушуванні озера Немі знайдено коло другої галєрси Калігули мідну скриню і мармурову колону 3-х метрів завдовжки.

— Граф Цепелін вилетів до Ісландії. При повероті має він пролетіти через Норвегію.

— 20-25 липня над Лондоном відбудуться великі військові повітроплавні маневри англійської авіації.

— Покерано на горло Петера Кюртена — Дюсельдорфського вампіра.

— Збори індуських князів висловилися за федеративний режим в Індії.

— Опублікування іспанської конституції зробило гнітюче вражіння в Каталонії, що протестує проти централістичних тенденцій мадридських політиків.

— Римський папа видав енцикліку, направлену проти фашистських намірів монополізувати навчання італійської молоді.

— До Кілю в Німеччині 1-ий раз після війни прибула з офіційною візитою англійська ескадра.

— В результаті угорських парламентських виборів урядова партія одержала 177 мандатів, опозиції — 33.

— В латвійському соймі дійшло до кулачного бою між правницею та лівницею.

— ТАСС повідомив про подавлення повстання в Туркестані, на чолі якого стояв Ібрагім бей. Останнього ніби взято в полон.

— В Сеулі корейці вчинили погром китайцям. Багато вбитих. Японський уряд вислав військову підмогу окупаційній жандармерії.

— В Бремені в Німеччині згоріла церква св. Степана, збудована в 1139 році.

— Відомий французький депутат Евен написав книжку «Україна і Франція». Випускає книжку знане франц. вид-во Алькан. Передмову до книжки дав паризький депутат Сульє. Книжка має вийти протягом липня місяця.

Од Редакції.

Випускаємо це число подвійним. З огляду на літні вакації наступні числа, теж подвійні, мають вийти: ч. ч. 29-30 (287-288) в неділю 2 серпня с. р., а ч. 31-32 (289-290) в неділю 30 серпня с. р.

Хроніка.

З Велкої України.

— Всеукраїнська Академія сільсько-господарських наук. 18 червня відбулося перше пленарне засідання Всеукраїнської Академії с.-г. наук, президентом якої є акад. Соколовський. Цей пленум випустив відозву до всіх наукових робітників України, в якій, між иншим, говориться:

Насамперед, ми повинні опанувати лєнінську методологію науки, ту методологію, яка єдина є правильною, об'єктивною, яка єдина дасть нам змогу поставити науку на службу великій реконструкції сільського господарства.

До почесної президії пленума Академії було обрано також і політбюро ЦК ВКПб в повному складі («Ком.» ч. 167 з 19. VI. «Пр. Пр.» ч. 139 з 21. VI).

— Сесія «Всесоюзнаї Академії Наук у Москві». У Москві відбулася сесія Всесоюзнаї Академії Наук. Академиків большевики в Москві зустрічали з великою пошаною, а виступи академиків, таких як Бухарін, визначалися своїм «совітським» характером.

Привітання цієї сесії надійшло від ВУАН в таких словах. «Всеукраїнська Академія Наук палко вітає історичну сесію Всесоюзнаї Академії Наук, що визначає перехід до нових форм роботи й забезпечує поєднання творчого, трудового ентузіазму пролетаріату, який буде соціалізм, з напруженням наукової думки, скерованої на здійснення завдання наздогнати й випередити капіталістичні країни. Тільки в тісному співробітництві з революційним пролетаріатом під керівництвом комуністичної партії, Академії остаточно розвиваються зі старими традиціями замкненого академізму, «науки для науки», переможуть ворожий соціалізові клас-

совий опір у своїх лавах. Під лєнінським прапором боротьби за соціалізм разом із пролетаріатом підготують шлях для нових перемог другої п'ятилітки».

У перервах між доповідями виступали академики з оповіданнями про свої зустрічі з робітниками московських підприємств («Пр. Пр.» ч. 140 і 144 з 23. VI і 27. VI).

— З'їзд колгоспників-поляків на Україні. В Житомирі відбувся з'їзд колгоспників - поляків з колгоспів на Україні. Між иншим,

«У відповідь на інтервенціоністські наміри фашистської Польщі, зліт ухвалив віддати перший сніп (крім уже засіяних 2 га) на оборону, на збудування танка ім. Дзержинського й закликає всі колгоспи СРСР — піти за їхнім прикладом». («Пр. Пр.» ч. 143 з 26. VI).

— Всеукраїнська партійна нарада в справі торфу, що відбулася в Києві, констатувала, що на Україні за перший період роботи по добуванню торфу недовиконано план на 141.000 тон торфу. З причини браку вугілля, на торф большевики багато розраховували, але і цей вид палива не дається добути в потрібній кількості («Пр. Пр.» ч. 141 з 24. VI).

— Українізація. — «Всеукраїнська контора банка долгосрочного кредитування промисленности електрогосподарства в СССР» запросила акціонерів банку (совітські установи) на річні збори до Москви. Оголошення свої ця контора уміщує в українських совітських газетах по російськи («Ком.» ч. 173 з 25. VI).

— В клубі залізничників у Києві виступають перед робітниками артистки, які співають російські романи та виконують різні номери в російській мові («Пр. Пр.» ч. 140 з 23. VI).

З життя укр. еміграції У Франції.

— Проф. О. Лотоцький у Парижі. Цими днями до Парижа прибув наш відомий вчений та діяч проф. О. Лотоцький, директор Укр. Наук. Інституту у Варшаві. Шановний гість має перебути у Франції літній час.

— З життя Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. В минулому червні Бібліотека дістала дарунком книжками та іншими матеріалами від таких осіб: 1. Л. Перфецький (Париж) — 2 кн. 2. Інж. Ю. Яковлів (Бельгія) — укр. банкноти, укр. шаги та фото меморандума до Женеви з р. 1922. 3. п. Гординський (Париж) — 14 листівок укр. письменників. 4. п. Костюченко (Польща) — 3 кн. 5. П. Титлюк (Париж) — 18 кн. та 10 чч. журн. 6. В. Коваль (Прага) — 4 чч. газет. 7. Проф. І. Огієнко (Варшава) — 3 кн. 8. П. Феденко (Прага) — 3 кн. 9. П. Сікора (Варшава) — 25 кн. та 16 чч. журн. переважно совітські видання. 10. Пані Perdizet (Париж) — 5 кн. 11. Інж. М. Шумицький (Париж) — 3 кн. 12. Панна NN через п. Я. Тимошенка (Париж) — 5 кн. 13. Л. Буткевич (Париж) — 1 кн. та кілька франц. журналів, мелюнків, гравюр. 14. Пані Никитюкова (Париж) — 1 кн. 15. Ген. Юнаків (Тарнів) — 2 кн. 16. п. Савлущинський (через ген. Юнакова) — 1 кн. 1 журн., 17. Ген. Дельвіг (Румунія) передав до Музею оригінальний лист Головного Отамана в справі організації Товариств б. вояків Армії УНР. Від ген. Юнакова одержано також «Статут Залогової служби» — примірник затверджений Головним Отаманом. Крім того п. Ген. Юнаків переслав два пакети книг, журналів та ріжних друків і документів з Архиву в Тарнові (51 кн., 4 журн.), Всього одержано; книг — 113, окр. чисел журналів і газет — 37 та інших річей — 36.

Всім особам та організаціям Рада Бібліотеки висловлює свою глибоку подяку.

За місяць червень пожертви на Бібліотеку надійшли від таких осіб та організацій: 1. Інж. М. Павлович (Кишинів) — 1000 лей, збірка на лист ч. 295. 2. Громада в Oissel (Франція) — 33 фр., збірка п. Редчука на лист ч. 486. 3. П. Бакуменко (Алжир) — 50 фр. 4. Інж. Дерев'яно (Краків) — 10 фр. 5. п. К. Романюк (Крезо) — 79.50 фр. — гроші зібрані на приїзд панотця до Крезо. 6. Делегації Укр. Громади в Шалеті на VIII з'їзд — 50 фр. замість вінка на могилу С. Петлюри. 7. Гр. Довженка (Франція) — 10 фр. 8. Укр. Громада в Шато-деля-Форе — 105 фр. на лист ч. 495. 9. М. Лівертоського (Ліон) — 100 фр. збірка в Ліоні на листи 429 і 430. 10. В. Мамонтів (Ніца) — 5 фр. 11. Укр. Громада в Шуазі-ле-Руа — 58 фр. на лист ч. 490. 12. А. Болоник (Торонто) — 19 фр. 13. Філія Т-ва б. вояків Армії УНР в Оден-ле-Тіші — 119 фр. на лист ч. 521 м. 14. Панотець Є. Грицина (Толстой, Канада) — 1 дол. 15. П. Титлюк (Париж) — 10. Т-во Просвіта в Harfleur — 42 фр. на лист ч. 483, збірка п. Сердюка. 17 п. І. Рудичів — 100 фр. з нагоди свого 50-ліття. 18. Укр. Громада в Тамарис (Франція) — 60 фр., збірка п. Стромила на лист ч. 492. 19. Укр. Громада в Крезо (Франція) — 97 фр. на лист ч. 502. 20. Др. Гордій Нянчур (Тарнопіль) — 38.55, збірка на лист ч. 339. 21. Укр. Мистецьке Т-во при Громаді в Шалеті (Франція) — 89 фр., на лист ч. 436. 22. Юрій Тушевський (Персія) — 2 дол. на лист ч. 93. 23. Пані Оксана Онипко з Золочева (Галичина) — 10 фр. 24. К. Петричук (Франція) — 20 фр. 25. Порфир Недайкаша (Париж) — 50 фр., збірка на лист ч. 533. 26. Укр. Громада у Франції — 85 фр. збірка на лист ч. 506. 27. Збірка пп. А. Денисюка та А. Яворського в Сен-Дені — 195 фр. на лист ч. 474. 28. П. Андрусишин (Париж) — 25 фр. 29. Укр. Громада в Шалеті (Франція) — 269 фр., на лист ч. 435. 30. п. Саленко — 2 фр. 31. Укр. Громада в Дижоні (Франція) — 24 фр. на лист ч. 493.

32. Збірка п. З. Різникова в Pont de Cheruy на лист ч. 514 — 46. 40 фр. 33. Родина О. та О. Половників (Париж) — 25 фр. 34. Т-во Просвіта в Billancourt — 41 фр. збірка п. Марецького на лист ч. 488. 35. Укр. Громади в Шуазі, Крезе, в Harfleur у Франції надіслали загалом 29 фр., за проданими ними марки поштової з обличчям С. Петлюри. П. Шкробалюк подарував для Бібліотеки 10 квитків вступних на Колоніальну Виставу в Парижі. Ген. Юнаків замість пожертви готівкою переслав своїм коштом два пакети книг з Тарнівського Архиву.

Через Укр. Центр. Комітет у Варшаві поступили такі збірки:

1. Відділ УЦК у Іновроцлавлю — злотих 7. 30. 2. Теж у Александрові — Кюяв — 14.90. 3. Теж — в Лодзі, зібрані 31. V. 1931 р. — 18.50. 4. Теж — в Каліші — 27.50. 5. Теж в Шипіорно — 14.60. 6. Головна Управа УЦК в Варшаві — 107.25. 7. Управа Відділу УЦК в Слоніму — збірка серед укр. еміграції в Слонізькому повіті — 27. 8. Канцелярія Правління Укр. Станиці в Каліші — 27. 20. 9. Управа Т-ва б. воєнків армії УНР в Каліші — 9. (на підпис. лист УЦК ч. 23) та 29.01 — карновочного збору. 10. Канцелярія Укр. Спілки воєнних інвалідів — 10.21. 11. Калізьська Громада Союзу Українок-Емігранток в Польщі — 68.53. 12. Пані Ганна Мачушенкова в Кременці на Волині — 48. 05. 13. п. К. Штундер з Бронної Гори — 19.45 зл. на лист Бібліотеки ч. 380.

Всім жертводавцям та особам, що взяли на себе труд переведення збірок, Рада Бібліотеки висловлює слово щирої подяки.

— Поімений виказ осіб, що зложили грошові датки на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі:

На листи чч. 218 і 129 1930 р. у Ченстохові (Польща): К. Клепачівський 53 зл., Ю. М. Гуцол 50 зл., Ст. Паладійчук 33 зл. 50 сот., С. Шрамченко, Ю. Басенко, А. Гошеватюк та Б. Шевченко по 30 зл., Т. Коліушко та М. Кулак по 20 зл., Ів. Апо-

столів 15 зл., Д. Даценко 10 зл., Г. Авраменко, В. Бунаків, Ів. Бялзецький, О. Врублівський, Г. Керсницька, А. Паладійчукова, М. Прохурський, Т. Стемківський та М. Тиліяцький по 5 зл.

В Польщі

— З діяльності Українського Наукового Інституту у Варшаві. При Українському Науковому Інституті засновано комісію для дослідження тексту й перекладу на українську мову св. Письма та книг богослужбових. Головування в Комісії погодився прийняти на себе митрополит Православної Церкви в Польщі Дионісій, заступництво голови — проф. О. Лотоцький, секретарство — проф. В. Біднов.

З життя на Волині

В Кременці

27 червня вирішили «руськіє» (що ніяк не можуть забути часів, як вони сиділи на голові в інших народів од Балтику до Японії) вирішили під маркою «дня руської культури» нагадати собі ті часи та й поаїтувати «за Росією». Для того, щоб краще задурювати голови, написали по польськи на афішах «Dzen russkiej (a ne roszyjskej) kultury» та ще й запросили з Варшави екскурсію шкільної московської молоді, яку певно хотіли переконати, що Кременець — «руський город». Але хтось зробив їм жарта: на всіх афішах наклеїли карикатуру-малюнок москаля, що біжить з пляшками горілки в обох руках, а одну впустив під ноги. Крім того тоді хтось невідомий виклеїв великих коло 10 плакатів, на яких були вимальовані представники російської культури — купець, що п'є чай до сімнадцятого поту, жандармський полковник, що бере хабаря і селянин, що б'є воші, а поруч «будьоновка».

По середині був напис з Пушкіна: «здесь русский дух, здесь Русью пахнет». Цілий день збиралися коло великих плакатів цікаві,

а коло них товклися «руські» та скоблили їх. Святкування відбулося при дуже нечисленній публіці, але при численній поліції, яка прибула на запрошення ініціаторів святкування — охороняти цю публіку, що на Волині може числитися хіба на місце в якомусь музеї решток старовини.

I. M.

Лист до редакції

Виконавчий Комітет
Представників Українських Емігрантських Організацій в Ч. С. Р.
Comité executif des représentants
des organisations d'émigrés ukrainiennes en Tchécoslovaquie.

No. 3959.

30. V.-5. VI. 1931.

До Редакції журналу «Тризуб»
в Парижі.

В числі 19. (277), з дня 17 травня б. р. журналу «Тризуб» вміщено замітку під назвою «Дешевим коштом», в якій однобоко й неправдиво освітлюється діяльність «Центрального Виконавчого Комітету українських емігрантських організацій в ЧСР для переведення акції протесту проти польського терору на Західних Землях України».

Захищаючи інтереси справи, для якої організовано цей Комітет, й оберігаючи добре ім'я об'єднаних в Контактному Комітеті організацій, Центральний Виконавчий Комітет звертається до редакції журналу «Тризуб» з проханням вмістити в найближчому числі цього журналу наступні роз'яснення:

1. Неправдою є, що, як сказано в кінці згаданої замітки, — «і лишаються, очевидно, в цьому комітеті лише так звані «націоналісти» та ще одна-дві організації, які з тих чи інших причин хотять дешевим коштом заробити собі «мармурову дошку», а правдою є, що до Контактного Комітету ще й тепер, 30. V. 1931 р., належать наступні організації:

Центральний Союз Українського Студентства (ЦЕСУС),
Союз Українських Емігрант-

ських організацій в ЧСР,
Товариство Українських Інженерів в ЧСР,

Український Всепрофесійний Робітничий Союз, що має 17 філій,
Товариство Українських Письменників і Журналістів в ЧСР,
Українська Жіноча Національна Рада,

Українська Громада в ЧСР, що має 7 філій,

Українське Товариство «Єдність» в Празі,

Спілка закінчивших високі школи в ЧСР,

Українська Громада в Брні,

Т-во «Самопоміч» укр. емігр. в Північно-Східній Чехії,

Т-во «Основа» в Празі,

Укр. Т-во економічних студій Західних Земель України,

Громада Кубанців в ЧСР,

Український Січовий Союз в ЧСР,

Українські Скавти в ЧСР,

Українська Пластова Команда в ЧСР.

Українська Академічна Громада в Празі,

Укр. Академічне Т-во. «Запорозжя»,

Організація Укр. Партії соц. рев. за кордоном,

Організація Українських Націоналістів,

Організація Хліборобів - Гетьманівців в ЧСР,

Редакція газети «Україна» в ЧСР.,

Редакція журналу «Розбудова Нації» в Празі,

Протестаційний Комітет в Подєбрадєх, в складі 15 організацій

Протестаційний Комітет в Пільзні,

Протестаційний Комітет в Пшібрамі,

Протестаційний Комітет в Братіславі, 4 організації,

Протестаційний Комітет в Брні, 5-ть організацій,

Протестаційний Комітет в Моравській Оставі,

Протестаційний Комітет в Ліберці і т. д. і т. д.

Разом. — біля 50 українських емігрантських організацій в ЧСР.

2. Не відповідає дійсності твердження, що ніби-то Центральний

Виконавчий Комітет дозволив собі завести якісь «мармурову» та «чорну» дошки. Загальні Збори Контактного Комітету (в складі біля 50. укр. організацій) 21-го листопаду 1930 р. прийняли одностайно ухвалу про моральну обов'язковість пожертви одноденного заробітку на протестаційну акцію. Потім 28 грудня мин. року збори тогож Контактного Комітету теж одностайно підтвердили цю ухвалу. В наслідок цих рішень Центральний Виконавчий Комітет звертався особисто до кожного укр. професора, доцента, інженера і т. д. з закликом про пожертву тричі — в кінці місяця листопаду, потім на початку місяця січня 1931 року, і знову в місяці лютому б. р. Нарешті в місяці березні Центр. Вик. Комітет розпублікував списки жертводавців на сторінках 26-50 «Бюлетеню Ц. В. Комітету», там же вмістив зіставлення з конт. головної книги Ц. В. К-ту за час від 13 жовтня 1930 р. до 13 березня 1931 р., щоб подати публічний звіт у фінансовій діяльності цього Комітету.

В томуж «Бюлетеню» вміщено статистичні дані про катрастрофальне положення українського шкільництва під Польщею і цю замітку закінчено словами: «І, в першу чергу, проти такої політики Польщі мусять протестувати свідомі українці, що безпосередньо працюють в тій чи иншій емігрантській шк.лі». Далі надруковано повні списки професорів, доцентів і лекторів трьох українських високих шкіл в ЧСР і зазначено проти кожної особи розмір внесеної до скарбниці Центр. Вик. Комітету пожертви, а проти прізвищ, тих професорів, доцентів чи асистентів, що до виходу ч. 3. «Бюлетеню» ще не внесли коштів на протестаційну акцію, написано «нічого». Нарешті, після повних списків професури і лектури, надруковано наступний заклик:

«Центральний Вик. Комітет сподівається, що всі п. п. професори, доценти, асистенти, інженери, як і всі інші українські емігранти в ЧСР, що ще не внесли до скарбниці Центр. Комітету повного од-

ноденного заробітку за 1930 рік, в найближчому часі виконають свій обов'язок».

Це був, власне, четвертий заклик про пожертву коштів. Заклик певних осіб до пожертви коштів на якусь мету, шляхом вміщення прізвищ цих осіб в газеті чи в журналі вживається в цілому культурному світі.

3. Центральний Виконавчий Комітет укр. емігрантських організацій в ЧСР рішуче відкидає закид на адресу голови цього Комітету Петра Макаренка, а тим самим і об'єднаних в Контактному Комітеті організацій, що міститься в точці: «На голову того Комітету було обрано відомого кубанця-зміновіхівця П. Макаренка».

Петра Макаренка було обрано на голову Центр. Вик. К-ту одностайно 8-го жовтня м. р., потім, зновуж таки одностайно, при перевиборах 13 жовтня м. р., пізніше, 21 листопаду м. р., голові П. Макаренкові й цілому Центр. Вик. Комітету було висновлено довір'я теж одностайно, й нарешті, 28 грудня м. р., коли один з присутніх попробував зробити голові Центр. Вик. Комітету закид, подібний до того, що міститься у вище цитованій точці, загальні збори Контактного Комітету (були на цих зборах представники понад 50 укр. емігрантських організацій) висловили довір'я голові Ц. В. Комітету П. Макаренкові всіма голосами за, проти — одного і при 4-х, що утрималися.

Ясно для кожного, що в такий страшний момент боротьби з окупантами українських земель організована українська еміграція в ЧСР не могла обирати на голову Центр. Виконавчого Комітету ні зміновіха, ні полонофіла.

4. Далі Центр. Вик. Комітет з жалем констатує, що замітка «Дешевим коштом», яка так принижує і ганьбить діяльність Центрального Вик. Комітету укр. емігр. організ. в ЧСР, яка безпідставно твердить, що в Контактному Комітеті залишилися тільки «націоналісти» та ще може одна-дві організації, яка взагалі обкидає болотом з таким напруженням ведену ук-

раїнською еміграцією в ЧСР протестаційну акцію проти польського терору (тільки грошима на цю акцію ця еміграція дала до скарбниці Ц. В. К.-ту по-над 35.000 кор. чехосл.), появилася в «Тризубі» майже в той самий день, коли польська преса (17-19-го травня б. р.) розпублікувала наклеп на Українську Парламентарну Репрезентацію в Польщі, безпідставно закидаючи їй співпрацю з московськими більшовиками.

5. Центральний Виконавчий Комітет висловлює своє обурення і протест з приводу того, що пасквільна замітка «Дешевим коштом» нашла собі приміщення в журналі «Тризуб» як раз перед самою сесією Ради Ліги Націй, на якій мали розглядати українські петиції і протести, що поступили від українців цілого світу, в справі нечувано жорстоких погромів української людности в Польщі.

За Центральний Комітет
Д-р Дмитро Равич, містоголова
І. Шиманський, секретар.

Містимо це «спростовання» цілком, не оминаючи і непристойних його вихваток, які характеризують лише манеру «польських» їх авторів та їх неохайність щодо засобів. Характерне й те довір'я, яке кілька разів вважає потрібним підкреслити Комітет до свого голови. Виходить, ніби ціла низка осіб солідаризується з тими відомими всім виступами, які єсть в активі цього діяча. Коли це так, тим гірше для них.

Даємо слово нашому співробітникові, авторові статті: «Дешевим коштом».

З приводу документу ч. 3959.

У замітці «Дешевим коштом» («Тризуб» ч. 19) ми говорили:

«Протестаційна акція політичної еміграції цілком зрозуміла, але погодитися з методами цієї праці... ми ніяк не можемо», що «справа жертв на ту чи іншу ціль — справа дуже й дуже делікатна»..., що «ми звикли думати, що найкраще, коли у таких справах «права рука не відає, що робить ліва»... і що «ко-

мітет дозволив собі завести якісь «мармурову» та «чорну» «дошки»...»

А на доказ того, що ми не безпідставно говорили про «дошки», — було наведено, як приклад, один курьоз — «... той же голова п. Макаренко. Він «мармурову дошку» заслужив собі щось за 75 к. ч., хоч відомо ж, що цей «соборник»... і т. д.

Там же згадано було і про те, що «Контактний комітет дуже хотів би перетворитись у постійну організацію, яка... малаб широкі політичні завдання», що «чимало організацій думає, що працю, для якої було складено комітет, уже зроблено і вважає для себе за краще з того комітету вийти» і що в комітеті «лишаються, очевидно, лише т. зв. «націоналісти» та ще може одна-дві організації, які з тих чи інших причин хочуть дешевим коштом заробити союбі «мармурову дошку».

Автори документу ч. 3959 думають, що висловлення сумніву в доцільності тих чи інших методів праці громадської організації це не що інше, як «обкидання болотом», «приниження та ганьблення» організації. Тому, що ми живемо не в СРСР, а в Західній Європі, доводити дивовижність такого погляду потреби не має. З цього ж документу ми довідуємося, що «неправдою є», що «дошки» було заведено, а «правдою є», що було лише

«надруковано повні списки професорів, доцентів і лекторів трьох українських високих шкіл в ЧСР і зазначено проти кожної особи розмір внесеної пожертви, а проти прізвищ тих професорів, доцентів і асистентів, що... не внесли коштів... написано «нічого»...»

От же бачимо, що «неправдою є», що «вмер Данило», а «правдою є», що «болячка задавила»...

А недоречність нашого прикладу автори докум. ч. 3959, доводять так:

«Петра Макаренка було обрано на голову... односторонньо», «потім знову ж таки односторонньо», «пізніше було висловлено довір'я

теж одноголосно» «й нарешті... висловили довір'я... всіма головами за, проти одного і при 4-х, що утрималися»...

Але ж це «роз'яснення» лише посилює курьозність нашого прикладу і свідчить лише про те, що навіть організована політична еміграція може інколи ступати «на слизьке», так би мовити, вшиватися, як що вона у своєму поступованню керується виключно «щирістю»... А що це так, про це свідчать і українські ес-ери, які, як відомо, теж широ приймали участь у створенні організації, що тепер дісталася до розпорядимости авторів докум. ч. 3559. Ес-ери у своєму органі «Вістник УПСР» ч. 1-2 пишуть так:

«Ріжні українські еміграційні організації широ зійшлися і узялися за спільну працю»... Але

«Нові «генії» рішилися спекулювати на цьому, підлатати репутацію, «вилізти в люде»... А для цього ці «генії»

«напхали в протестаційний комітет представників від «Провсду», «секретаріату проводу», «редакції проводу», «організації проводу», «місцевої організації», «місцевого проводу організації», «секретаріату місцевої організації» і т. п. і під проводом... стали обертати протестний комітет у фашистівську політичну крамничку».

Отже такий аргумент, як «одноголосність» обрання нічого не спростовує, а спроба авторів документу ч. 3959 уневажнити в такий спосіб наш приклад свідчить лише про бажання затушкувати все те, що робить його разячим.

З докум. ч. 3959 ми довідуємося ще й про те, що автори його спокійненько собі нотували проти кризич «саботажників» «нічого». Не думаючи, очевидно, про те, що від цього «нічого» тхне демагогією. Не думаючи, очевидно, й про те, що між еміграцією нашою є чимало громадян, які у своєму поступованню керуються не лише «щирістю», а й політичним розумом і які не вважають для себе можливим іти поруч з людьми, що здбні використовувати навіть най-

святіші цілі, щсби «підлатати репутацію», утворювати «політичну крамничку» чи навіть, як кажуть наші ес-деки «спекулювати на крові й муках свого народу» («Соц. Дем.» ч. 8, ст. 36).

Нема нам найменшої потреби доводити, що ми мали рацію, коли писали, що з комітету виходять всі організації, крім фашистів та ще може 1-2 організації, які з тих чи інших причин ганяються за «мармуровою дошксю». Скажемо лише, що замітка наша «Дешевим коштом» писалася в час, коли серед нашого громадянства лунало — «вшилися!», та коли нефашистівські організації виходили чи вирішували питання про свій вихід із комітета, який перетворився в «політичну крамничку».

Слід ще зазначити й прояв неприхованої демагогії в докум. ч. 3959:

«...замітка «Дешевим коштом»... появилася в «Тризубі» майже в той самий день, коли польська преса... республікувала наклеп на Укр. Парлам. Репрезентацію в Польщі»...

А ось ще:

«Центр. Виконавч. Комітет висловлює своє обурення з приводу того, що пасквільна замітка «Дешевим коштом» найшла собі приміщення в журналі «Тризуб» якраз перед самою сесією Ради Ліги Націй, на якій мали розглядати українські петиції і протести»...

«Перлинки» ці авторів докум. ч. 3959 коментарів не потребують.

Ні, нічого докум. ч. 3959 не роз'яснив і не спростував. Цей документ свідчить лише про кількість «ісходящих», створених «геніями» із фашистівських джунглів.

А всеж слід громадянству мати бодай сяку таку уяву про те, що саме сьогодні робиться в «політичній крамничці». Ес-ери, що теж занотовані в дуже застарілому виказі організації, поданому в докум. ч. 3959, де що про не розповідають у своєму органі. Їх варто послухати, бо вони, як і наші ес-деки, не рівня «неширим» ердекам, а цілком широ повірили бу-

ли у «щирість» фашистів і тому багато що знають. А до того ж їх автори докум. ч. 3959 не поспіють запідозрити у тім, що вони пишуть свої «пасквілі», щоби догодити полякам чи пошкодити українській справі на міжнародньому форумі.

Ес-ери в томуж 1-2 числі «Вістника УПСР» розповідають таке:

«Коли ж протестна акція закінчилася, зажадали обернення Протестного Комітету в Укр. Нац. Раду... Громадські організації з цим не погодились і в наслідок скінчення протестної акції вийшли з протестного комітету. Однак «енергійна молодь», що на зборах протестного комітету загрожувала инакходумачим українцям стільцями... залишилась там... Справа в тім, що в Америці під час протестних зборів зібрано поперх 20.000 доларів. Звичайні собі люде думають, що ці гроші мали б піти на латання дірок, спричинених паціфікацією в культурно-господарському житті спаціфікованих селян Галичини, а Шельменки - політики переконали, що всі грошенята мають піти на їх прохарчування за кордоном та на їх партійні політичні спекуляції. Так один із

Шельменків і аргументував публічно потребу перетворення протестного комітету в Укр. Нац. Раду. Нам, мовляв, треба триматися далі, щоб гроші з Америки одержати»...

Цікавий і цей уступ:

«Протестні комітети поставленої мети не досягли: ні один їх протест не прийнято на розгляд... Чому? Так добре складені. «Нові генії», Шельменки - політики, що «створили» свою більшість у протестних комітетах і вхопилися за спекуляцію ними, не спромоглися скласти ні одного протеста, який би був прийнятій там, де треба...

Шельменкам-політикам потрібне дальше існування протестних комітетів, бо... це «добрий титул» на получку грошей з Америки»...

Так пишуть ті, які були самі в комітеті і знають, що і як там робиться.

Автори документу ч. 3959 повідомляють, що «еміграція дала до скарбниці Ц. В. К. понад 35.000 к. ч.»—Ця сума, як бачимо, спричинилася до того, що вони написали «ісходящих» 3559. Скільки ж, напишуть наші «генії» цих «ісходящих», як що одержать із Америки 20.000 доларів, тобто 660.000 к. ч.? **Ерает.**

Зміст

— Париж, неділя, 12 липня 1931 року — ст. 1. — Д а в н і й . Літературні спостереження. XXV. — ст. 2. — О л . Л о т о ц ь к и й . Патріярші грамоти — ст. 7. — М . К о в а л ь с ь к и й . «Країна гетьманів» — ст. 17. — І . З а т а ш а н с ь к и й . Фарисей — ст. 23. — Я ц ю к . «Людський документ»—ст. 24. — Оповідання українця, що приїхав з Китаю—ст. 26. — С а г а р д и н с ь к и й . Вісти з Північного Кавказу — ст. 28. П'яті роковини смерті С. Петлюри — ст. 29. — В . З а в а д с ь к а . Врештіння з Всеслов'янського Жіночого Конгресу у Варшаві — ст. 30.— О b s e r v a t o r . З міжнароднього життя — ст. 31. — З широкого світу — ст. 34. — Х р о н і к а . — З Великої України — ст. 36. — З життя укр. еміграції: У Франції — ст. 37. — У Польщі — ст. 38. — Лист до редакції — ст. 39.

До українців - будівничих

В Парижі, з ініціативи української політичної еміграції, положено фундамент під інституцію великої культурної і національної ваги — засновано Бібліотеку-музей імені Симона Петлюри.

В останній час — в пресі з'явилися звіти, з яких ми довідалися про те, що ідея ця зустрінула широкий відгук серед національно свідомих верств української суспільности і Бібліотека — цей невмірущий монумент

великому державному мужеві України — поступово розростається і збогачується.

Комітет по вшануванню пам'яті імені Симона Петлюри в Румунії вважає потрібним подати до загального відома імена тих українців, які відгукнулися пожертвою і таким чином положили і свій камінець на будову цього величного монументу.

З першого січня 1930-го року до 20-го травня 1931-го року до Комітету імені Симона Петлюри в Румунії на «Бібліотеку імені Симона Петлюри в Парижі» вплинули пожертви від таких осіб:

Від Комітету імені Симона Петлюри в Букарешті	1.000 л.
Від особи, що побажала лишитися невідомою	2.000 л.
Від інженера Бурачинського Ераста	445 л.
Від генерала-хор. д-ра Галіна Мартина	200 л.
Від адвоката Белея Петра	100 л.
Від його дружини	100 л.
Від дітей адвоката Белея Петра: Віктора та Ігоря	40 л.
Від пан-отця Черемшинського Миколи	100 л.
Від п. проф. Чесниковського Модеста	50
Від п. проф. Григоровича Володимира	10 л.
По підписному листові Дмитра Геродота	1.495 л.

Пожертви на лист п. Дмитра Геродота внесено такими особами:

Депутат п-р Д. Дутчак	300 л.
Особа, підпис якої дуже нечіткий	200 л.
Дмитро Геродот	100 л.
Трепке Василь	100 л.
Трепке Ніна і Людмила	100 л.
Д-р В. Виноградник	100 л.
Д-р М. Одайський	100 л.
п. Бойко Андрій	100 л.
п. Козак Віктор	100 л.
п. Горбунів Петро	60 л.
п. Кушнір	50 л.
п. Ілюк	50 л.
п. Федоренко Савва	40 л.
п. Тотюескул Володимир	20 л.
п. Дебрин Микола	20 л.
п. Данилюк Назарій	20 л.
п. Чирницький Омелян	20 л.
п. Шилінговський Іван	15 л.

По підписному листові Української Громади в Гавані — 1000 л.

Пожертви на лист Української Громади в Гавані внесено такими особами:

п. Дробіт Іларіон	200 л.
п-ні Дробіт Ганна	25 л.
п. Зімогляд Тиміш	150 л.
п. Сікорський Володимир	100 л.
п. Думбровський Володимир	100 л.
п. Гордієнко Теодор	60 л.
п-ні Гордієнко Нора	50 л.
п. Гордієнко Отто	40 л.
п. Ходаківський Платон	50 л.
п. Туржанський Гнат	50 л.
п. Маковкін Валентин	25 л.
п. Онисько Микола	100 л.
п. Гродський Леон	25 л.
п. Дяченко Е.	25 л.

По підписному листові п. Шклярєнка Михайла — 445 леїв.

Пожертви на лист п. Шклярєнка Михайла внесено такими особами:

п-ні Перець Софія	100 л.
п. Перець Олекса	20 л.
п. Шклярєнко Михайло	100 л.
п-ні Юсипенко Ксенія	100 л.
п. Кобанченко Олександр	100 л.
п. Кобанченко Микола	25 л.

По підписному листові п. Чернухи Семена — 190 лей

Пожертви на лист п. Чернухи Семена внесено такими особами:

п. Чернуха Семен	50 л.
п-ні Чернуха Ганна	50 л.
п-на Чернуха Тетяна	20 л.
п. Гук Іван	10 л.
п-ні Гук Олена	10 л.
п-ні Гук Марія	10 л.
п. Гук Матвій	10 л.
п. Халупа Микита	10 л.
п. Решетніченко Олександр	10 л.
п. Палій Тимофій	10 л.

Разом вплинуло пожертв . . . . . 7 175 леїв.

Гроші ці переслано до «Бібліотеки імени Симона Петлюри в Парижі». Складаючи цим шляхом ширу подяку всім жертводавцям, Комітет імени Симона Петлюри в Букарєшті сподївається, що до збільшення фондів Бібліотеки спричиняться тако-ж і всі ті свідомі українці, яких прїзвища не фігурують в поданому нами справозданні.

Хай жертви будуть самі малі — лише в кільки леїв — але хай будуть вони значні своїм числом.

Голова Комітету імени Симона Петлюри в Букарєшті:
Дмитро Геродот.
За Секретаря Гнат Порохівський.

ВІД МІЖОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ ДЛЯ ВШАНУВАННЯ
ПАМ'ЯТИ С. ПЕТЛЮРИ В ПРАЗІ

Президія Міжорганізаційного Комітету подає до відома громадянства, що загальні збори Комітету, скликані на 15 червня б. р. затвердили звіт президії і рахунок прибутків та видатків Комітету за час з 1 січня 1929 року по 15 червня 1931 р. і ухвалили: 1. доручити президії перевести ліквідацію всіх справ Комітету, 2. передати Бібліотеці імени С. Петлюри в Парижі всі документи і архив Комітету, решту готівки й зобов'язання боржників Комітету, які залишаться після ліквідації справ Комітету, а також решту примірників «Збірника пам'яти С. Петлюри».

За Президію А. Яковлів (—)
Голова

Грошевий звіт

Президії Міжорганізаційного Комітету для вшанування пам'яти С. В. Петлюри в Празі за час з 1 січня 1929 по 15 червня 1931 р.

ПРИБУТКИ:

I. Пожертви на видатки Комітету	2.704.05
II. Внески на видання «Збірника пам'яти С. Петлюри»:	
Від Міжорганізаційного Комітету в Празі	2.000.—
» Комітету в Подєбрадах	2.000.—

» Т-ва імені С. Петлюри у Варшаві	2.000.—	
» Комітету в Парижі (2.000.— фр.)	2.581.—	
» Редакції «Тризуба» (1.000.— фр.)	1.298.70	9.879.70
III. Підписка і продаж «Збірника пам'яті С. Петлюри»:		
В Празі і околицях	1.480.—	
» Подєбрадах і околицях	1.510.—	
» Брні	150.—	
» Румунії	700.—	
» Польщі	3.242.25	
» Парижі	936.15	
» Канаді	1.677.70	
» Нью-Йорку	869.50	10.565.60
IV. Відсотки банка		215.—
Р а з о м		23.364.35
В суму к. ч. 23.364.35 входить решта на 1 січня 1929 року к. ч. 6.493.05 і поступлення за 1929-31 роки — 16.871.30		

ВИДАТКИ :

		Кор. ч.
I. На допомогу родині С. В. Петлюри		1.500.—
II. На видання «Збірника пам'яті С. Петлюри»:		
1. Заплачено в рахунок друк. «Легіографія»	17.300.—	
2. За переписку статей до збірника	572.40	
3. За коректуру	1.300.—	
4. За малюнок обкладинки і за портрет	220.—	
5. За друк оголошень про підписку	125.—	
6. Поштові видатки на пересилку Збірника	1.141.60	20.659.—
III. Інші видатки:		
1. Поштові видатки	155.20	
2. Канцелярйні приладдя	39.50	
3. Поїздки	44.—	
4. За оправу 1 прим. Збірника для вдови О. Петлюрової	144.—	
5. Панахиди 26. V. 1929 і 1930 р. р.	730.—	1.102.70
Р а з о м		23.261.70
Р е ш т а на 15. VI. 1931		102.65
Б а л я н с		23.364.35

Словами сума баянсу: К. ч. Двадцять три тисячі триста шістьдесят чотирі і 35 гел.; сума решти: К. ч. Сто дві і 65 гел.
Вищенаведений грошовий звіт перевірила Ревізійна Комісія Комітету 15 червня 1931 року, а Загальні Збори Комітету того ж дня його затвердили.

Голова Комітету А. Яковлів (в. р.)

Скарбник С. Шишківський (в. р.)

Акт ревізії

Ревізійна Комісія в складі: К. Мацієвича, А. Яковлієва та В. Садовського, що обрана була Конференцією 26 червня 1929 року, перевела ревізію діяльності Президії Головної Ради в присутності її Голови О. Шульгіна. Для ревізії було представлено: 1) повний збірник всіх публікацій-оголошених Президією від імени Головної Ради, 2) Касову Книгу з записами всіх видатків та прибутків, 3) оправдуючі документи по всіх видатках та прибутках, 4) Книгу протоколів засідань Президії та 5) Книгу вступних та вихідних паперів.

Комісія докладно зазнайомилась зо всіма зазначеними матеріялами і, згідно побажань Конференції, представить наступній Конференції свої думки та заключення з приводу діяльності Президії в повному її обсягу, в цьому ж акті обмежується лише висновками що-до грошевої відчитности та провадження діловодства. Комісією постановано:

1) Прибутків до каси Головної Ради поступило:

	Нац. под.	Членські внеск.	Разом з инш. приб.
в 1929 р. (з 20. IX)	12,50	2.549,45	2.562,45
в 1930 за весь рік	8.185,95	1.273,50	10.032,50
в 1931 по 1. V	4.752	286,50	5.466,15
За весь відчитний період	12.950,45 фр.	4.109,45 фр.	18.061,10 фр.

2) Видатків за цей же час було:

	Друк.	Канцел.	Платня уря-довцеві	Разом з ин. видатками
в 1929 році	1.256,25	703,55	— — —	2.059,80
в 1930	1.960,00	1.311,30	1.400	5.247,30
в 1931	604,60	104,05	800	2.504,30
За весь період	3.819,85 фр.	2.118,90 ф.	2.200	9.811,40 фр.

Отже прибуткове сальдо за весь період рівнялося 8.249,70 фр., що не може не свідчити про більшу-меншу сталість та налагодженість фінансової господарки Г. Ради, яка має своєю базою національний податок, що відповідає бажанням та постановам Конференції.

2) Всі прибутки та видатки оправдані відповідними документами і вся грошева відчитність провадиться в повному порядку і всі записи в грошевих книгах зходяться цілком з документами та відповідними постановами колегії.

3) Справа збирання національного податку налагоджена цілком правильно і то в той спосіб, що збирання його доручається лише організаціям, що входять в склад Ради, і вони відповідають перед Президією за надіслані їм бони. Президією ведеться точна реєстрація організацій та осіб, у яких маються бони, та номерів цих бонів, що їм надіслані. При поступленню грошей подаються відомості також і про нумера бонів, по яким вони постунали, а також надсилаються і ~~корешки книжок бонів~~.

4) Діловодство загально знаходиться теж в повному порядку і з кожним роком вимагає від учасників Президії все більшої кількості праці, як це можливо бачити з таких даних про вхідні та вихідні:

	Вхідних	Вихідних	Разом
в 1929 році (4 місяці)	50	84	134
в 1930	187	182	369
в 1931 (4 місяці)	205	208	413

Таким чином заведення платної праці в канцелярії Президії являлося цілком оправданим і необхідним. Загальний характер листування свідчить про постійний зв'язок з еміграційними центрами, що теж можливо вважати позитивним здобутком діяльності Головної Ради.

5) За відчитний період Колегія Президії виявила досить інтенсивну діяльність, відбувши в 1929 році 7 засідань, в 1930 — 13 і 1931 — 3 засідання.

Всі останні та додаткові зауваження і міркування з приводу діяльності Головної Ради Ревізійна Комісія представить наступній Конференції разом з цим актом.

Ревізійна Комісія

Члени: К. Мацієвич
В. Садовський.
А. Яковлів.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ ТЕОДОР САВУЛА У ВІДНІ

має на складі усі українські книжки, листівки, кирни, мапи і укр. товариські значки. На бажання висилає свій великий ілюстрований каталог. Адресуйте:

Ukrainische Buchhandlung Theodor Sawula, Wien I. Riemerg. 2
Autriche.

**Передплачуйте одинокий український
журнал**

К І Н О

присвячений справам кіно-продукції, фото, радіо і театрові.

«К і н о» виходить два рази в місяць об'єму від 12-16 сторін з гарною трибарвною обгорткою. Передплата річно 1.50 ам. дол. Річні передплатники одержать даром всі числа з 1930 року.

Адреса Видавництва «К і н о» — Львів, вул. Бляхарська, ч. 8.

**Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V
Tél. Danton 80-03.**

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
дагус — Комітет.

Адміністратор : Іл. Коєшню

Le Gérant : M-me Perdrizet.

Imp. de Navarre, 5, rue des Gobelins. Paris XIII.